

ВИЛЕНСКИЙ КУРЫЕР

ВЪСТЕЖЪ WILEŃSKI

ОФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

GAZETA URZĘDOWA.

Виленский Курыеръ издаётся по вторникамъ и пятницамъ. Цена на годъ 10 руб., за полгода 5 руб., за четверть 2 руб. 50 коп., за три мѣсяца 1 руб. 50 коп., за одинъ мѣсяцъ 50 коп. За объявленія по особому тарифу.

Виленский Курыеръ издаётся по вторникамъ и пятницамъ. Цена на годъ 10 руб., за полгода 5 руб., за четверть 2 руб. 50 коп., за три мѣсяца 1 руб. 50 коп., за одинъ мѣсяцъ 50 коп. За объявленія по особому тарифу.

Содержаніе: Внутреннія извѣстія: О крещеніи Великаго Князя Павла Александровича. — Порядокъ поминала траура. — Высочайшій указъ. — О сборѣ за ученіе. — Вильно. — Иностранныя извѣстія: Общее обозрѣніе. — Италия. — Франція. — Англія. — Австрія. — Пруссія. — Телеграфныя депеши.

Литератур. отдѣлъ: О Зельвянской ярмаркѣ. — Залиски Мухи. — М. Б. — Всеобщее обозрѣніе. — Виленскія извѣстія. — Письма изъ Кіева и изъ Витебска. — Отзывъ г. Ямонта. — Некрологъ. — Объявленія. — Вилен. дневникъ.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 26 октября.

По случаю тяжкой болѣзни Вдовствующей Государыни Императрицы Александры Феодоровны, назначенной восприимчивою Новорожденнаго Великаго Князя Павла Александровича, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ Высочайше повелѣть изволилъ ускорить совершеніемъ обряда святаго крещенія Его Высочества, и потому оное исполнено было 17 сего октября, безъ обыкновеннаго торжества, въ царскосельской придворной церкви, духовникомъ ИХЪ ВЕЛИЧЕСТВЪ, протопресвитеромъ Базиліемъ, въ присутствіи ГОСУДАРЯ НАСЛѢДНИКА ЦЕСАРЕВИЧА, Великаго Князя НИКОЛАЯ АЛЕКСАНДРОВИЧА и Великихъ Князей: Александра, Владимира, Алексія и Сергія Александровичей, Великой Княгини Маріи Александровны, Великаго Князя Константина Николаевича, съ сыномъ Великимъ Княземъ Николаемъ Константиновичемъ, и Великаго Князя Николая Николаевича Старшаго, Князя Николая Максимиліановича Романовскаго, Герцога Лейхтенбергскаго, Князей: Маріи и Евгеніи Максимиліановны, Герцогинь Лейхтенбергскихъ, Принцевъ Александра Гессенскаго и Петра Георгіевича Ольденбургскаго, и особъ, проживающихъ въ царскосельскихъ дворцахъ.

На другой день, 18-го числа, по совершеніи литургіи въ той же церкви, Великій Князь Павелъ Александровичъ поднеслъ былъ ГОСУДАРЕМЪ ИМПЕРАТОРОМЪ къ приобщенію Св. Христоваго Тѣла, и при тѣмъ: «Да исполнятся уста наша», ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО возложилъ на Его Высочество орденъ Св. Апостола Андрея Первозваннаго, подвешенный, на золотомъ блудѣ, канцлеромъ российскихъ Императорскихъ и Царскихъ орденовъ.

(С.-Пб. Вѣд.)

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННЫЙ

порядокъ поминала траура по Ея Императорской Величествѣ Блаженной памяти, Государынѣ Императрицѣ Александрѣ Феодоровнѣ:

По случаю кончины ГОСУДАРИНИ ИМПЕРАТРИЦЫ налагается глубокой трауръ на полгода, раздѣленный на четыре квартала, полагая въ каждомъ шесть недѣль.

ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО и ИХЪ Императорския Высочества Государя Великаго Князя соизволятъ носить, въ продолженіи полугодья, трауръ на основаніи статьи о траурѣ для Чиновъ военныхъ.

ГОСУДАРИНА ИМПЕРАТРИЦА, въ первомъ кварталѣ, соизволятъ носить обыкновенное, высочайшее, черное, фланелевое платье; длинные рукава, которые застѣгиваются у кисти руки; воротничекъ батистовый съ широкимъ рубцомъ и такими плечами; шейный, фланелевый въ четыре аршина, который застѣгивается къ лицевой части; на головѣ уборъ: черный креповый чепчикъ; повязка (снѣпъ) черная креповая, на черной тафѣ, надѣвается особо; вуаль черный креповый короткій, и для церемоній такой же вуаль, покрывающій все платье въ четыре аршина. Обувь, перчатки, и вѣра черныя.

Государыня Великая Княгиня имѣютъ такую же одежду, только шейный въ три аршина.

Во второмъ кварталѣ ГОСУДАРИНА ИМПЕРАТРИЦА и Великая Княгиня изволятъ носить фланель или сукно и съ такими же плечами и воротничками, какъ въ первомъ кварталѣ; головной уборъ, безъ повязки, съ однимъ пестрымъ вуалемъ.

Въ третьемъ кварталѣ ГОСУДАРИНА ИМПЕРАТРИЦА и Великая Княгиня изволятъ носить: платье изъ кашемира, безъ плечевъ; воротничекъ и уборка рукавовъ бѣлая; на головѣ черныя тюлевый чепчикъ съ узкими снѣпами; перчатки, вѣра и обувь черныя.

Въ четвертомъ кварталѣ ГОСУДАРИНА ИМПЕРАТРИЦА и Великая Княгиня изволятъ носить шелковое черное платье; на головѣ бѣлые креповые уборы съ цвѣтными лентами; цвѣтныя перчатки и вѣра по произволу.

Особъ женскаго пола первыхъ четырехъ классовъ:

а) Въ первомъ кварталѣ носить обыкновенное черное суконное платье, съ длинными до кисти рукавами, воротничекъ бѣлый батистовый съ рубцомъ и такими же плечами, шириною — первые два класса въ 1½ вершка, а третій и четвер-

Трѣсѣ. Вѣдомости краевыя: О крещеніи святымъ Крестомъ Князя Павла Александровича. — Порядокъ носенія траура. — Высочайшій указъ. — Вспомогательное. — Вильно.

Вѣдомости заграничныя: Погода общія. — Вѣд. — Франція. — Англія. — Австрія. — Пруссия. — Телеграфныя депеши.

Дѣла литературы: О ярмаркѣ въ Зельвѣ. — Памятники Мухи. — М. Б. — Прегляды: всѣхъ странъ и писмъ часовыхъ. — Листы: изъ Кіева и изъ Витебска. — Одежда. — Ямонта. — Некрологъ. — Объявленія. — Дневникъ Виленскій.

ВѢДОМОСТИ КРАЕВЫЕ.

Ст. Petersburg, 26 października.

Зъ обстоятельствъ тяжелой болѣзни Овдовѣвшей Цесаревны Александры Феодоровны, назначенной на мать христіанъ Новорожденнаго Великаго Князя Павла Александровича, ЦЕСАРЕВИЧЪ ЕГО МОЩЬ НА ВЫСШЕЕ ПОСЛАНИЕ РАЦИОНАЛЬНОЕ ДОПОВНЕНІЕ ОБРАЗЦУ ХРИСТА СЪ СЪВѢДОМЪ ЕГО ВЫСОКОСТИ, КТО СЕБѢ ОДЫЛЪ ДНЯ 17 ПАДЗІЕРНІКА, БЕЗЪ ЗВЫЧАЙНОГО УРОЧИСТОСТИ, въ царскосельской церкви надворной, черезъ сподвижника ЦЕСАРСТВА ИХЪ МОЩЬ, протопресвитера Баганова, въ обществѣ Наставника Цесаревича, Великаго Князя МИКОЛАЯ АЛЕКСАНДРОВИЧА и Великихъ Князей: АЛЕКСАНДРА, ВЛОДЗИМІЕРЗА, АЛЕКСЕЯ и СЕРГІУСА АЛЕКСАНДРОВИЧЕВЪ, Великаго Князя КОНСТАНТЕГО МИКОЛАЕВИЧА, съ сыномъ Великимъ Княземъ МИКОЛАЕМЪ КОНСТАНТИНОВИЧЕМЪ, и Великаго Князя МИКОЛАЯ МИКОЛАЕВИЧА Старшаго, Князя МИКОЛАЯ МАКСИМИЛИАНОВИЧА Романовскаго, Князя Леuchtenbergскаго, Князьницъ: Маріи и Евгениіи Максимиліановичъ Леuchtenbergскихъ, Князьницъ Александра Гессенскаго и Петра Ерзольдскаго, Олденбургскаго, двѣдѣ особъ, въ царскосельскихъ палацахъ живущихъ.

Назавтра, д. 18, по отправленіи литургіи въ той же церкви, Великій Князь Павелъ Александровичъ черезъ ЦЕСАРЕВИЧА ЕГО МОЩЬ принесли въ Комуниіи Найсвятѣйшій, въ посрѣдствіи: «О! нехай се уста наше напѣна», НАЈ-НАСНІЕШЫ ПАВЪЛЪ на ЕГО ВЫСОКОСТИ орденъ Св. Апостола Андрея Первозваннаго, поданы на золотѣ тачѣ черезъ канцлера российскихъ Царскихъ и Крѣлевскихъ орденѣвъ.

НѢКОТОРЫЕ СЛОВА О ЗЕЛВЯНСКОЙ ЯРМАРКѢ.

(Окончаніе).

Вѣдѣть съ тѣмъ ярмарка можетъ лишиться и купцовъ Великороссийскихъ губерній; ибо еще недавно въ Зельвѣ было до 30 русскихъ лавокъ, а теперь насчитали мы ихъ не болѣе 5; но и эти немногіе купцы при замѣтномъ упадкѣ ярмарки едва ли рѣшатся доставлять въ Зельву товары, имѣя возможность болѣе удобнаго и легкаго сбыта по сѣти желѣзныхъ дорогъ, соединяющихъ важнѣйшіе пункты западнаго края; въ такомъ случаѣ привозъ ярмарки уменьшится на 80%, или на 1/2.

Замѣтъ ярмарка можетъ не потерять своего значенія для 45 купцовъ остальныхъ шести восточныхъ и южныхъ уѣздовъ Гродненской и прилегающихъ къ ней уѣздовъ Минской губерніи, какъ отдаленныхъ отъ сѣти желѣзныхъ дорогъ. Но привозъ всѣхъ этихъ купцовъ составитъ едва 100,000 руб.

Съ другой стороны, надобно предполагать и уменьшеніе запроса, вѣдѣвше тѣхъ же причинъ, отъ которыхъ уменьшится привозъ. На ярмарку ежегодно прибываетъ до 100 помѣщиковъ за покупками товаровъ, въ томъ числѣ 80 принадлежатъ Гродненской, а 20 Виленской и Минской губерніямъ и до 25 чиновниковъ, офицеровъ и другихъ лицъ неподатныхъ сословій. Покупщики западной части Гродненской губерніи, равно какъ и Виленской, предпочитаютъ запасаться товарами при каждомъ случаѣ поѣздки по желѣзной доро-

гѣ въ Варшаву, Вильно и даже за границу, хотя бы вовсе не для коммерческихъ цѣлей, и охотѣе поѣдутъ по желѣзной дорогѣ нежели станутъ таскаться въ Зельву по песчанымъ и довольно неудобнымъ путямъ; ярмарка можетъ сохранить еще значеніе для помѣщиковъ Слонимскаго и Волковыскаго уѣздовъ, и для Минской губерніи единственно по причинѣ близкаго расположенія отъ нихъ Зельвы, нежели Гродна и Бѣлостока, двухъ важнѣйшихъ пунктовъ лежащихъ по желѣзной дорогѣ; но въ такомъ случаѣ число покупателей уменьшится на 1/2 или на 40%.

Такимъ образомъ при значительномъ уменьшеніи привоза и при весьма ограниченномъ запросѣ — и тѣ немногіе купцы, которые по привычкѣ, имѣющей безусловное значеніе въ торговлѣ, хотя и будутъ являться въ Зельву въ первое время по открытіи желѣзныхъ дорогъ, но за недостаткомъ сбыта, повеса потеря, рано или поздно должны будутъ отказаться отъ Зельвянской ярмарки, и предпочтутъ ей другой рынокъ болѣе надежный для сбыта своихъ товаровъ, безъ перекладки на подводы, а, стало быть, на такой рынокъ, который непосредственно будетъ на желѣзной дорогѣ.

Притомъ зданія, въ которыхъ помѣщаются лавки, построенныя еще основателями ярмарки, пришли въ совершенную ветхость, слишкомъ темны и не удобны для помѣщенія товаровъ; приведеніе оныхъ въ надлежащее состояніе, съ сохраненіемъ всѣхъ выгодъ купечества, требуетъ капитальныхъ починокъ, на сумму не менѣе 50,000 руб. сер. а такой капиталъ, при всѣхъ выгодныхъ усло-

віяхъ ярмарки, не предполагая даже уменьшенія доходовъ со сбора ярмарочныхъ статей, и весьма вѣроятную несостоятельность откупщика, если онъ не будетъ прибѣгать къ мѣрамъ несогласнымъ съ контрактомъ, едва выручитъ въ 9 лѣтъ; но тутъ-то и рождается сомнѣніе въ прочности существованія ярмарки. Напротивъ — по всѣмъ вѣроятностямъ можно рассчитывать, что эта сумма не только не принесетъ процентовъ, но и сама съ трудомъ уплатится даже въ теченіе 15 лѣтъ. Ко всему этому надобно присоединить невыгоды помѣщенія въ мѣстечкѣ, въ которомъ насчитывается только 163 двора съ 1315 душъ обоего пола; въ томъ числѣ христіанъ 75 дворовъ съ 500 душъ и евреевъ 90 дворовъ съ 824 душъ; большая часть торговцевъ по необходимости помѣщается въ лавкахъ рядомъ съ товарами, а помѣщики въ крестьянскихъ избахъ испытываютъ разныя неудобства. Да и самое расположеніе лавокъ, среди деревеннаго мѣстечка, окруженныхъ нѣсколькими каменными домами, не совсемъ безопасно отъ пожара.

Къ чему же послужитъ перестройка лавокъ, значительная часть которыхъ и теперь не занята; затѣмъ казна должна терять 50,000 руб., а можетъ быть и болѣе, когда положительно предвидится совершенный упадокъ ярмарки, уже и теперь замѣтный; при новыхъ же путяхъ движенія капитала по сѣти желѣзныхъ дорогъ, такой упадокъ несомнѣненъ; а съ упадкомъ ярмарки пропадутъ безвозвратно деньги, затраченныя на ея искусственное поддержаніе, когда условія, неблаго-

НАЙВЫШЕ УТВЕРЖДЕННЫЙ

порядокъ носенія траура по Ея Императорской МОЩИ святейшей памяти ЦЕСАРЕВИЧЕ АЛЕКСАНДРЕ ФЕОДОРОВНѢ.

Зъ обстоятельствъ смерти ЦЕСАРЕВИЧЕ ЕЯ МОЩИ вкладается въ трауръ на полгода, поделеннаго на четыре квартала, считая въ каждомъ по шесть недѣль.

ЦЕСАРЕВИЧЕ ЕЯ МОЩЬ и ИХЪ ЦЕСАРСКИЕ ВЫСОКОСТИ ВЕЛИКАГО Князя рача носить черезъ полгода трауръ, стосовно до предписаній о траурѣ для Достоянствъ военныхъ.

ЦЕСАРЕВИЧЕ ЕЯ МОЩЬ, въ первомъ кварталѣ, рача носить обыкновенное, высочайшее, черное, фланелевое платье; длинные рукава, которые застѣгиваются у кисти руки; воротничекъ батистовый съ широкимъ рубцомъ и такими плечами; шейный, фланелевый въ четыре аршина, который застѣгивается къ лицевой части; на головѣ уборъ: черный креповый чепчикъ; повязка (снѣпъ) черная креповая, на черной тафѣ, надѣвается особо; вуаль черный креповый короткій, и для церемоній такой же вуаль, покрывающій все платье въ четыре аршина. Обувь, перчатки, и вѣра черныя.

Великаго Князя рача носить такую же одежду, только шейный въ три аршина.

Во второмъ кварталѣ ЦЕСАРЕВИЧЕ ЕЯ МОЩЬ и Великаго Князя изволятъ носить фланель или сукно и съ такими же плечами и воротничками, какъ въ первомъ кварталѣ; головной уборъ, безъ повязки, съ однимъ пестрымъ вуалемъ.

Въ третьемъ кварталѣ ЦЕСАРЕВИЧЕ ЕЯ МОЩЬ и Великаго Князя изволятъ носить: платье изъ кашемира, безъ плечевъ; воротничекъ и уборка рукавовъ бѣлая; на головѣ черныя тюлевый чепчикъ съ узкими снѣпами; перчатки, вѣра и обувь черныя.

Въ четвертомъ кварталѣ ЦЕСАРЕВИЧЕ ЕЯ МОЩЬ и Великаго Князя изволятъ носить шелковое черное платье; на головѣ бѣлые креповые уборы съ цвѣтными лентами; цвѣтныя перчатки и вѣра по произволу.

Особы плчи женскіе первыхъ классовъ четырехъ:

а) Въ кварталѣ первомъ носить обыкновенное черное суконное платье, съ длинными до кисти рукавами, воротничекъ бѣлый батистовый съ рубцомъ и такими же плечами, шириною — первые два класса на 1½ са, а классы третей

пріятствующія ея физическому существованію, обнаружатся во всей силѣ.

Если Петербурго-Варшавской желѣзной дорогой, нанесетъ смертельный ударъ Зельвянской ярмаркѣ, уже клонящейся къ упадку; то изъ этого не слѣдуетъ, что съ этой же дорогой западный край лишится одного изъ главнѣйшихъ своихъ рынковъ. Нисколько; напротивъ — рынокъ этотъ по законамъ экономической дѣятельности долженъ существовать и безъ сомнѣній откроется тамъ, гдѣ представится болѣе выгодъ, какъ для купцовъ и капиталистовъ, такъ и для потребителей; гдѣ можетъ легко, удобно и скоро производиться обменъ произведеній. Мы совершенно убѣждены въ необходимости общаго рынка въ странѣ, въ которой пути сообщенія, промышленность и вообще народная дѣятельность находится на довольно низкой степеніи, и надѣмся этотъ рынокъ видѣть въ Гроднѣ.

Эпоха дѣятельнаго Тизенгауза доказываетъ, что въ Гроднѣ можетъ развиваться торговля, при извѣстныхъ, благоприятныхъ для нея условіяхъ.

Въ самомъ дѣлѣ, необходимость поддержанія гродненскихъ фабрикъ введетъ Гродненскую купеческую контору въ коммерческія сношенія со многими иностранными торговыми домами; на гродненской пристани грузились мѣстные сырыя произведенія и отправлялись по Нѣману для сбыта въ иностранныя сырыя же матеріалы, которые доставлялись, частью по той же рѣкѣ, частью же сухимъ путемъ изъ за-границы. Рѣка Нѣманъ со своими притоками и помощію Огневскаго кан-

W 7-tych trzech klasach: 249 uczn. po 5 r. z każ-
dym 1,245 r.
Iтого в дворянских училищ 861 учн.
6,141 r.
А всего с 24 учебных заведений Виленского
учебного округа сдѣлано поступить сбора за
ученіе за 1859 годъ 44,441 руб.
Въ то число поступило 34,113 р.
За тѣмъ мѣнѣ на 10,328 р., или на 24% сли-
шкомъ освобожденныхъ отъ платы.
Изъ нѣхъ расходъ постоянный.
10% въ пенсіонный капиталъ для приходскихъ
учителей 3,411 р.
20% на содержаніе главнаго правленія училищъ
682 р.
На квартирные деньги учителямъ 13,000 р.
На добавочное содержаніе 4 прогимназій 5,760 р.
На добавочное содержаніе 7 гимназій и 7 уѣздныхъ
дворян. училищъ 3,473 р.
На жалованье окружному архитектору 572 р. 972
и ему же на разъѣзды 400 р.
На жалованье Евангелическо-Лютеранскаго
исповѣданія законоучителямъ пасторамъ 1,400 р.
На жалованье секретарю сов. попечителя 400 р.
Пересылочныхъ денегъ въ пользу почты 206 р.
Итого 29,304 р.
Единогласные расходы.
На пособие перемѣннымъ въ 1859 году учите-
лямъ 1,800 р.

На награды учителямъ 2,050 р.
На 7 зоологическихъ кабинетовъ для 7 гимна-
зій 2,100 р.
На географическія карты и другія учебныя посо-
бія Минской гимназіи 150 р.
На мебель для Гродненской гимназіи 1,300 р.
На гимнастическія препараты для Виленской гим-
назіи 225 р.
Итого 7,625 р.
Всего въ расходѣ сбора за ученіе въ 1859 го-
ду 36,929 р.
Поступило въ 1859 году въ приходъ 34,113 р.
Употреблено въ расходъ 36,929 р.
За тѣмъ передержано изъ остатка отъ 1858 го-
да 2,816 р.

В И Л Н О.

29-го октября, въ церкви свято троицкаго мо-
настыря, членомъ свѣтѣйшаго правит. сѣнода вы-
сокопреосвященнымъ Іосифомъ, митрополитомъ
Литовскимъ и Виленскимъ, совершена была бо-
жественная литургія и папихла за упокой ду-
ши въ Божіи почившей ГОСУДАРЫНИ ИМПЕ-
РАТРИЦЫ АЛЕКСАНДРЫ БЕОДОБРОВНЫ, въ
присутствіи всѣхъ гг. военныхъ и гражданскихъ
чиновниковъ, дворянства и при многочисленномъ
стеченіи народа.

W 7 szlacheckich szkołach o 3 klassach 249
ucz. po 5 r. od każdego 1,245 rub.
W ogóle w szlacheckich szkołach 861 uczn.
6,141 rub.
A w ogóle w 24 naukowych zakładach Wi-
lenskigo nauk. okręgu powinno było wpłynąć wpi-
sowego za r. 1859, 44,441 rub.
Na ten rachunek wpłynęło 34,113 rub.
A za tē mniē o 10,328 rub. czyli 24% prze-
szło uwolnionych od opłaty.
Z tēj summy wydatki stałe.
10% Na kapitał emerytalny dla parafjalnych na-
uczycieli 3,411 r.
20% na utrzymanie głównego zarządu szkół 682 r.
Na najem kwatery dla nauczycieli 13,000 r.
Na dodatkowe utrzymanie 4 progimnazjów 5760 r.
Na dodatkowe utrzymanie 7 gimnazjów i 7 powiat-
szkich szkół 3,473 r.
Na pensję dla okręgowego architekta 572 r. 972
jemuż na rozjazdy 400 r.
Na pensję pastora nauczyciela religii Ewan-
gelijsko-Luterańskiego wyznania 1,400 r.
Na pensję sekretarzowi rady kuratora 400 r.
Na opłatę poczęcia za przesyłki 206 r.
W ogóle 29,304 r.
Wydatki jednorazowe.
Na wsparcie przeniesionym w r. 1859 nauczycie-
lom 1,800 r.

Na nagrody nauczycielom 2,050 r.
Na 7 zoologicznych gabinetów w 7 gimnazjach
2,100 r.
Na mapy geograficzne i inne pomoce naukowe
dla Mińskiego gimnazjum 150 r.
Na meble dla Grodzieńskiego gimnazjum 1,300 r.
Na gimnastyczne urządzenia dla gimnazjum Wi-
lenskigo 225 r.
W ogóle 7,625 rub.
W ogóle wydano z poboru wpisowego
w 1859 r. 36,929 rub.
Wpłynęło do rubryki dochodu w 1859 r. 34,113 r.
Użyto na wydatki 36,929 r.
A za tē m. wydano zwyz z pozostałości od r. 1858
2,816 rub.

W I L N O.

29 października, w cerkwi św. troickiego kla-
sztoru, przez Członka Najświętszego Syno-
du Jego Eminencją Józefa metropolitę Litew-
skiego i Wileńskiego, odprowadzona była z to-
warzyszeniem duchowieństwa św. liturgia i pa-
nichida za spoczynek duszy w Bogu spoczywa-
jącej CESARZOWEJ JEJ MOSCIE ALEKSAN-
DRY TEODOROWNY, w obecności wszyst-
kich wojennych i cywilnych urzędników, szlach-
ty i licznie zgromadzonego ludu.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE. POGLĄD OGÓLNY.

Odłożone do dzisiejszego poglądu uwagi rzą-
du Turynskiego, nad prawdziwem znaczeniem
odwołania niektórych poselstw ze stolicy Pie-
montu, są tak jasne, iż dosłowne ich przyto-
czenie znieśli wszelką wątpliwość, jaka po-
zornie jeszcze się unosi nad tym świeżym wy-
padkiem.

„Wiadomość o odwołaniu poselstwa Rossyjskie-
go wskazuje, że dyplomacja nie może jeszcze wy-
móc na sobie dozwolenia Włochom ustalić swą
doleg bez zastrzeżeń, a nawet protestacji z jej stro-
ny. Włosi jednakże wstrzymali się od wszel-
kich występów, od wszelkich ostateczności,
przyjmując kierunek Wiktora-Emmanuela, jako
najpewniejszy środek dążenia wspólnego celu,
szanując przytęm porządek i zasadę monarchi-
czną. Rewolucja więc Włoska nie była ani spo-
łeczna, ani nawet polityczna, lecz wyłącznie na-
rodowa, mającą jedyną dążność skruszenia obec-
ego jarzma i rządów zmawiających się z cudzo-
ziemcami. W tē m. nie niezawierało się, co by mo-
gło uzasadniać obawy mocarstw, bo usiłowano
uniknąć wszystkiego, co by mogło obudzić wiarę
w porozumienie Włochów z rewolucjonistami in-
nych krajów. Dla czegoż więc dyplomacja roz-
poczyna wyprawę objawów, których nie nie uspra-
wiedliwia? Czyż dyplomacja północy podnosi głos
w imię zasad zachowawczych? Ale czemuż są te
zasady i kto określić je zdoła? Czyż to są owe,
na których spoczywa budowa 1815 roku? Ależ
traktaty Wiedeńskie podarte zostały przez tych
samiych, co dziś kwapią się do ich obrony, i to
podarte nierównie dawniej niż Włosi nadwę-
żyli je pod Solferino. Europa nie może już uz-
nać innych zasad zachowawczych, tylko zasady
narodowości i swobody oraz rządów pracujących
na pomyślność swych ludów, przy ich własnym
spółdziałaniu. Czyż Rossja, odwołując posła swo-
jego z Turynu, chce uczynić objaw tych mniema-
nych zasad 1815 roku, lub pragnie tylko dać po-
znać swoje zbliżenie z Austrią? Już w 1848 ce-
sarz Mikolaj odwołał był poselstwo swoje z Tu-
rynu, protestując przeciw wojnie o niepodległość
i przeciw konstytucyjnemu rządowi. Potrzeba
było aż zgonu cesarza Mikolaja i wojny Krym-
skiej, aby odnowienie stosunków stało się możli-
wem; ale cesarz Mikolaj poczytywał za swą po-
winność utrzymywać traktaty 1815 i świętego
przymierza, tudzież walczyć wszędzie z rewolu-

cją. Takie złudzenie nie jest prawdopodobnem
ze strony Jego następcy. Od 1848 po 1860
wyobrażenia i sumienie ludów uczyniły nowe po-
stępy; uczucie narodowe potęgowało się rozwinęło
i przedmiotem ogłoszane za marzenia, stały się rze-
czywistością. Czyż teraz usiłowano by oddzia-
ływać przeciw ruchowi Włoskiemu, przeciw oży-
wiającemu go zasadom i które zjednały dlań współ-
czucie ludów? Ależ reakcja musiałaby wywołać
występki, ponieważ kontr-rewolucja nieuchronnie
sprowadza spotęgowanie zasad rewolucyjnych.
Jeżeli reakcja będzie tylko wewnętrzna, wcale
się jej nie lękamy, Włochy potrafią ją zwyciężyć,
lecz nacisk dyplomatyczny wyzywa do oporu, a
wówczas ruch Włoski mógłby przekroczyć Alpy
i Adriatyk, w których się zamknął.

Piemont spodziewał się, że żądza powszech-
nego pokoju skłoni wielkie mocarstwa do przy-
zwolenia, aby jego przejawy odbyły się bez
wielkich wstrząśnień i zaburzeń; to było ce-
lem zasady nieinterwencji i nie sądzimy, aby
ta zasada była zgwałconą. W Warszawie mo-
żna rozprawić o wynikłościach tyczących się
Wenecji, ale ani Prusy, ani Rossja nie będą o-
śmielać Austrii do napadów na Włochy; bo jeśli
państwa chcą porozumieć się w widokach możli-
wych powikłań, nie mogą chcieć wywołania no-
wej wojny Europejskiej na wyłączną korzyść ga-
binetu Wiedeńskiego, a więc objawy dyploma-
tyczne nie zapewniają zwycięstwa żadnej zasa-
dy i żadnej z nich nie obalają; świadczą tylko
o uczuciu odrazy niektórych państw i budzą nie-
spokojność, którą byłoby może roztropniej odwa-
rać. Te objawy, zwrócone przeciw Włochom,
będą źle przyjęte przez inne ludy, które w nich
ujrzą antagonizm polityki swych rządów z wy-
obrażeniami narodowości i swobody. W tym an-
tagonizmie tał się cały niebezpieczeństwo, któ-
rego lękają się rządy, nieprzyjazne ruchowi Włos-
kiemu. Na tym stopniu, na którym się dziś rze-
czy znajdują, niema wyboru; albo należy przyjąć
zdarzenia dokonane, albo zapalić wojnę, rozku-
wając rewolucję. Łatwo osądzić, która z tych
dwóch dróg jest najmniej niebezpieczną. Zarzu-
cąc nam, że zdarzenia jeszcze nie są spełnione, że
król Neapolitański jest jeszcze w Gaecie i że na-
ród jeszcze nie jest uorganizowany. Nie zaprze-
czamy wewnętrznych trudności, czekających na
rozwiązanie, lecz z tego wnosimy tylko, że Wło-
chy nie powinny zaspiać, ale przyspieszyć swe
złanie się pod jednym, silnie ustalonym rządem.
Kiedy Włochy będą zjednoczone pod konstytu-
cyjnym berłem Wiktora-Emmanuela z silną flotą
i trzykroć stotysięcznym wojskiem, mogą być

pewne, że żadne państwo nie zaprzeczy im prawa
rozstrzygnięcia swęj własnej doli, oddając spra-
wiedliwość przeobrażeniu spełnionemu bez gwał-
townych wstrząśnień, zwykle towarzyszących tak-
im zjawiskom.

Ze odwołanie poselstwa niezrywa między-
narodowych stosunków, czytelnicy znajdą naj-
lepszy dowód we francuskim petersburskim
dzienniku z d. 25 bież. miesiąca, w którym
umieszczone jest potwierdzenie pana Rossi
na urzędzie konsula Sardyńskiego w Tagan-
rogu. Wszakże i samo postępowanie polityczne
Wiktora Emmanuela z nowego i wielce przy-
chylnego stanowiska ocenianem być poczyna.
Anglja zwłaszcza wystąpiła tak jawnie i sta-
nowczo w obronie polityki piemonckiej, iż głos
jej ogromny wpływ na mniemanie powszechne
w Europie i na półwyspie wyrzucił musi.
Depsza lorda John Russela do Sir Ja-
mes Hudsona, którą poniżej przytaczamy,
stanowi jeden z tych ważnych kroków, w któ-
re rząd Wielkiej Brytanji jest tak oszczędnym,
ale których doniosłość z tego właśnie powodu
jest tak ogromna. Minister angielski spraw
zagranicznych, nie tylko najdowodniej przeko-
nuje, że Wiktor Emmanuel ani mógł, ani po-
winien był inaczej postąpić, ale przykładem,
z dziejów własnej ojczyzny wziętym i wagą
największego z prawodawców, Wateła, sta-
ra się udowodnić, że nawet prawo narodów
pisane, żadnego uszczerbku nie poniosło.
Niekiedy, widząc w tē m. wystąpieniu Anglii,
chcę podkopania wpływu francuskiego we Wło-
szach, inni ustępstwo naciskowi powszechnej
opinji angielskiego ludu, bezwarunkowo spra-
wie włoskiej sprzyjającego; cokolwiek jednak
bądź, jakiekolwiek pobudki przewodniczyły lor-
dowi John Russel, to jednak pewna, iż hr. Ca-
vour, ten serdeczny objaw spółczucia Anglii
uważać ma prawo za świetne zwycięstwo nad
swoimi wewnętrznymi przeciwnikami. Niem-
niej wszystkich zwolenników sprawy włoskiej
rozradować musi wymowny głos pana Johna
le Moine, podniesiony w dzienniku „Rozpraw“
dla zbiecia przesądów, Włochom szkodliwych, a
na polityce francuskiej od niepamiętych czasów

ciążących. Dla czytelników Kurjera, dowo-
dy pana le Moine nie obejmują nowego,
bo niejednokrotnie staraliśmy się okazać bla-
hość i nieszlachetność pobudek, jakie we Fran-
cji przytaczano przeciw utworzeniu potężnego
i jednolitego włoskiego państwa. Wszakże
jest rzeczą najpożądaną, że tak świetne i po-
ważne pióro, przedsięwzięło zwalczyć fałsz i
przesąd, że silne królestwo włoskie, może być
dla Francji niebezpiecznem. Dotknął jeszcze
pan le Moine i drugie, rozleglejsze i w na-
stępstwach swoich dla ludzkości nierównie
obfitszej myśli, o lidze Romańskiego plemie-
nia; mówiliśmy już i o tē m. w swoim czasie;
szczerze cieszymy się, że mąż tak jasnej gło-
wy, w rozwoju tej myśli, najpiękniejszą przysz-
łość dla świata upatruje.

Ale przejdźmy z tego pola umysłowych roz-
trząsań i politycznych teoryj, na pole czynu.
Pod Gaetą waży się zagadnienie czasu, bliższe-
go lub dalszego kresu królewskiej doli Franci-
szki II. Na ten raz opanowanie Kapui, jest
już niezawodne; stoczona bitwa dnia 2 listopa-
da i przeważne zwycięstwo Wiktora Emmanue-
la nad wojskiem neapolitańskim, zdaje się za-
powiadać, że godzina konania Burbońsko-Nea-
politańskiej rodziny wybiła. Jeszcze dzienniki
szczegółów tej krwawej rozprawy nie podały;
jeszcze niektórzy sądzą, że Gaeta długo opierać
się może, są i tacy co naganiają, tak Wiktora-
wi Emmanuelowi, jak Garibaldiemu, że poko-
nanym żołnierzom neapolitańskim, po złożeniu
przez nich broni, pozwalają wracać do Franci-
szki II, i znowu stawiać pod jego chorągwie.
Trudno przypuścić, aby w tē m. postępowaniu
nie tała się myśl głębsza, zdolna właśnie przy-
śpieszyć upadek Gaety. Dziś dla jej obrońcy,
liczebna wielkość wojska, jest raczej ciężarem,
niż pomocą; odepchnąć wracających, choć po-
bitych, ale wiernych żołnierzy, niepodobna
bez wyraźnej niewdzięczności, bez zachwiania
wiary w tych, którzy jeszcze za murami twier-
dzy sprawy królewskiej strzegą; użyć tych sił
na coraz ścieśniającem się polu działania nie
można; a jednak nowo przybywających i uzbra-

PAMIĘTNIKI MUCHY.

WYDANE

przez

ZBIGNIEWA.

(Dalszy ciąg ob. N. 85).

Północ. Już wszystko skończono; akt sa-
kramentalny dokonany. Aniela ocuciona so-
lami, ammoniakami, eterem, pieczętami matki,
stanęła obok oblubienicy i wykonała przysięgę
wierności, wprawdzie nie swemi ustami, ale to
jedno, bo rodzica kochająca przysięgała za cór-
kę, u której ja siedząc na ogniu rajskiego pta-
ka, szepotałem wciąż na ucho:

„Patrz, córka twa kompromituje się w obec
świata... młdeje po kochanku, co jest chłó-
pem!... Świat to widzi i rozumie jej młdo-
ści... odkryje śmiesznością ten skandaliczny ro-
mans, a śmieszność to gorzej hańby!“

Co słysząc p. marszałkowa coraz głośnie-
j powtarza słowa przysięgi, i coraz gwałtowniej
ukochaną córkę ścisła za rękę, jakby upewnić
się chciała, że to ja, hrabinę Ernestową trzyma-
m a przy ołtarzu!

W końcu, (bo wszystko co ziemskie ma ko-
niec) i ślub się skończył, wrócił porządek ru-
tynowy, goście się ruszają po salonach, mu-
zyka przegrywa invitacje do tańca, i polo-
nez po staropolsku (bo p. marszałkowa była
patryotką!) rozpoczął bal weselny. Panna mło-
da, drżąca i blada jak księżyc w polarnych
strefach, sunie w pierwszą parę; — pan młody,
stoi uroczyszczyć koło okna, patrzy z ymem na
dziedziniec, i z uwagą słuch natężył czy już
dzwonków nie słychać?... a matka o rajskim
ptaku, siedząc jak Pytonissa na kanapie,

wyrokuję o przyszłych szczęśliwościach mło-
dych małżonków, upewniając wszystkie są-
siadki, że od początku świata jak ludzie w y-
myślili wiązać stulą dwa indywidua, nie by-
ło jeszcze tak dobrane związanie pary!...
I wszyscy potwierdzają kiwając głowami i mu-
zyka brzmi wesoło, i pary się płaczą, i wiel-
możny „Czas“ w kapturze idąc pomalunku za-
ciera ślady łez, kurzu i wosku na po-
dłogę... E sempre bene!... Ja tymczasem
wzleciałem znowu na żyrandol, i szukałem
szambelana pajaka, chcąc go zapytać co my-
śli o tēj całej sprawie?

— Jak się masz szanowny kolego? a jakże
zdrowie?

— Do usług panie Mucho, jak zawsze pro-
speruję.

— A! przypatrujesz się tragiczno-komicznym
zabawom ludzi, to ciekawe rzeczy.

— Zapewne... byłyby ciekawe, odrzekł z fle-
gmą pajak, gdyby były nowsze, a to strasznie
pospolite i nudne, jedno, zawsze jedno, i toż
samo!...

— Jakto, pospolite! zawołałem zdziwiony,
taka miłość to dziś raritas, to na kilka ty-
sięcy głów obliczwszy, ledwo jednę znajdziesz
tak zapaloną jak Jerzego, a na kilkanaście
tysięcy sere dziewięć XIX stulecia, ledwo
pół serca, tak umiającego kochać jak Anieli!...

— Tra la, la, la, zaśpiewał drwiąco jego-
mość pajak. Miłość, rozpacz, i poświęcenie
„wielkie słowa! wielkie nie!“ podług mnie, są
to trzy race kongrewskie, zmiatające lby tak
mądrym jak głupcom, leca w powietrzu z pę-
dem, walą z łoskotem, i furcząc pękają, bez
świadomości czego leciały, i dla czego pękły!...

— Nie rozumiem tēj parabol?

— Ha! moja Mucho, ty niczego nie rozu-
miesz, już to wiem od dawna, umiesz tylko
bzyzczyć, liżać cukierki i utrapienie łaźni lu-
dziom po nosie.

— No, zgoda na to, ale któż będzie mędr-
szy i zrozumie taką paralelę, od miłości do
racy kongrewskiej?

— A więc jaśniej ci to wyłożę. Miłość, po-
święcenie i rozpacz, są to trzy Gracie staroży-
tne, ukoronowane w dzisiejszych czasach je-
dnym wieńcem „głupstwa“ które trzymając
się za ręce, pływają pod takt huraganowej me-
lodji, na czymś zwykle grobie! to zabawne!

— To jeszcze ciemne.

— A że ci wszystko trzeba kłaść jak ło-
patą w głowę! Wszak wiesz to, że miłość
jest ślepą, owoż wiesz, że i poświęcenie
ma bardzo krótki wzrok, — a rozpacz zaw-
sze jednooka, a najczęściej z bielmem... prze-
to rezultat: — że skoro ślepa miłość pochwyti
jaki przedmiot w swoje objęcia, tchnie natych-
miast weń treść ducha swego, zafarbuje swoją
myślą, rozkryształ wyobraźnią, i ukocha sama
siebie w drugiej istocie, — tu natychmiast,
poświęcenie hypografuje swoje zapęły na
wykrzykniku części, uwielbienia, zachwyta!
i t. d... a skoro ów przedmiot ukochany, — to
ciało martwe, ta forma zimna, jak piec gli-
niany, pochłonawszy ogień, spopieleje nico-
ścią... wówczas wypada rozpacz, i strza-
łem śmiertelnym odbiera życie duchowi swe-
mu... za co? za co? pytam, za to, że w zi-
mnym piecu twoje ognie zagasty? A toć to
natura rzeczy, piec piecem, glina glina, a ty

miej swoje żary dla siebie i w sobie, je-
śli nie chcesz chodzić w wieńcu głupoty...

— Pajaku szatanie! Łoika twoja diabelska.

— Cha, cha, cha! śmiał się dobrodusznie
pajak.

— Mucho-aniółku, wypowiedz że mi swoją loikę
miłośną.

— Ja? ja sam zdradzony i oszukany za
życia, nie wielebym miał do powiedzenia
w apologii uczuć niewieści, wszakże, od-
sunawszy na bok indywidualność, chciałbym
wierzyć choć po śmierci, że są dusze
wybrane, dla których miłość jest czemś wię-
cej jak potrzebą zmysłów, jak czynnikiem wy-
obraźni, jak objawem temperamentu... jest,
jakby to powiedzieć?... jest jedyną dźwignią
co podnosi ducha ku prawdzie, Bogu i nie-
skończoności!...

— A więc dobrze, jeśli miłość jest dźwignią
jak mówisz, i robi przełom w materji, by duch
mógł zajrzeć w krainę piękna i nieskończono-
ści... to po cóż koniecznie treść tej istoty za-
mykać w formę kobiety?... kochać idee, dla
idei, piękno dla piękna, a prawdę dla samej
prawdy; po co to wszystko centralizować w se-
rcu Ewy? kiedy to serce słabe i giętkie, albo
się skruszy, albo wypróżni, a nigdy
nie dotrzyma!...

— Ale wielkie! pochwyliłem z extaza.

— „Wielkie serca, powiedział wieszcz wasz
„litewski, są jak wielkie ule, miód ich za-
„pełnić nie może, stają się gniazdem ja-
„szczurek.“

— Dajmy więc pokój uniwersalności serc,
rzekłem nieprzekonany wcale, — mówmy le-
piej o pojedynczym sercu, o sercu Anieli, o

jać, i opłacać, i żywić potrzeba. Zapasy wy-czerpywać się muszą, bo, chociaż blokada Gaety nie została uznana, trudno wierzyć, aby do-wóz żywności i wojennych potrzeb był tak bez-przeszkodny, jak w czasach zupełnego pokoju. Może więc to samo, co zdaje się zasilać opór Franciszka II, przyczyni się najdzielniej do jego zwątlenia. Z drugiej strony, rząd Gaeci wy-czerpał już całą swoją dyplomatyczną zbro-jownię; nadzieja zewnętrznej pomocy niepowrot-nie upadła. Austria, mimo wszelką gotowość do boju we Włoszech, powodowana wyższymi względami, oświadczyła i tym razem, może na-wet dotrzyma słowa, że zaczepnie nie wystąpi; dalszej pomocy nikt nie przyrzekał, polegać więc na niej byłoby zgubnym urojeniem. Za-przeczyć trudno, aby w protestacjach Franciszka II, nie było wiele wględnej prawdy, a nawet godności; ta mianowicie żaloba, którą przed sąd świata zaniósł, o konfiskatach posa-gu matki, rzuca na rząd dyktatorski prawdziwą planię i Garibaldi, znany z bohaterkiej wznio-łości umysłu, tym tylko usprawiedliwiony być może, że polityczne sprawy wyzwolonych prze-zeń krajów, wpadły nieszczęśliwie w ręce maz-inistów, najzawziętszych wrogów królewsko-sci. Gdy więc tak Franciszek II, i sprawę swego tronu i osobistą majątkową, przed sąd Europy wytoczył; gdy wyrok, tak w jedną, jak i w drugą, konieczność pojsć musi w od-włokę; gdy dziś stało się oczywiste, że dłuż-sza, obrona Gaety, tylkoby daremny rozlew krwi za sobą pociągnęła; oczekiwać z dnia na dzień należy, że nakoniec dobrowolnie ziemie neapolitańską opuści. Czy, za przykładem Burbonów hiszpańskich pójdzie, czy, szlache-tniejszym uczuciem powodowany, ukorzy się pod karzącą go ręką Pańska, jeszcze nie wia-domo. Trudno wszakże oczekiwać, aby pojął całą wzniosłość ofiary, jakiej dzieje po nim wymagają.

W Austrii widnokrąg wewnętrznej polityki coraz ciemniej zasępią się i chmurzy; Węgry, biorąc jedną ręką to, co im cesarz daje, wycią-gają drugą po to, co zatrzymać pragną; a cho-dzi o rzecz wielką, żywotną, o którą dałby Bóg, aby nie przyszło do najzawziętszych zapasów. Cesarz nie wahał się już po wydaniu diploma-tu, łagodząc niechęć, z jaką naród ten krok rządu przyjął, dał ukojenia żalów i schlebienia narodowej miłości własnej, przywrócić dawnych tak mile uchu Węgierskiemu brzmiających, urzę-dów: Magister tavernicorum, judex curiae, comes supremus i tym podob-ne. Lecz Węgry, przyjmując wznowienie tych dostojenstw jak z prawa sobie należne, jawnie oświadczają, że służąc władzy — stanowi-enia na sejmach o podatkach i wojsku, odjąć na-rodowi nie pozwola. Niemcy austriacy, poro-wnywając rozciągłość swobod Węgom przyzna-nych, ze statutami, dla Styrii i Karyntji wyda-nymi, z tą nędzną łataniną zbutwiałych średnio-wiecznych metów: hierarchicznych, rodowych i społecznych, głośno narzekają, że Cesarz, okazując się ojcem dla Węgorów, dla nich chce zostać ojczyzną. Zapewne te skargi są bez-zasadne. Węgry bowiem dążą do odzyskania praw od wieków posiadanych, z mocy których dom Lotaryngsko-Habsburski koronę świętą posiada, Niemcy zaś byli w bezwarunkowej za-wisłości tegoż domu; ale w tém ci ostatni

mają słusność, że przepisane dla nich statuta są w zupełnej sprzeczności z politycznymi usta-nowieniami, któremi cieszą się wszystkie ludy, związek niemiecki składające i że rząd z nimi, jakby z wyrodkami plemienia giermańskiego postępuje. Hr. Rechberg byłby zapewne ina-czej okólnik swój do pełnomocników austriackich przy dworach niemieckich ułożył, gdyby mógł przewidzieć, jaki sąd niemieccy poddani cesarstwa o statutach wyrzekną; dziś już za późno: to co rozumiał, że Niemcy austriacyce przyjmą jak dobrodziejstwo, wydało się im jak obelga. A cóż dopiero, kiedy krocie dzienników swobodnej prasy niemieckiej dotkną się pro-bierezym kamieniem tego, na pozór szczerzo-żłotego, pieniądza, kiedy zedra zewnętrzna po-włokę i ujrzą w nim tylko sfalszowany i podły kruszec? Utrwalona przez statut różnica stan-ów już czas swój przeżyła. Oto w Szwecji, na której sejmach istnieje od wieków podział stanów: na duchowny, szlachecki, miejski i wiejski, gdzie nawet używanie w znaczeniu politycznym, nazwy stanu chłopskiego, dawnością uświęcone, pewną jej szlachetność nadało, członkowie sejmu, zgodnie z duchem czasu, dopomnieli się u rządu, aby te krzyw-dzące różnice synów jednójże ziemi, na za-wsze zniesiono. Jakże więc austriacyce mężowie stanu łudzić się mogą, że ich statuta odpo-wiedzą wyobrażeniom wieku, a co większa, że spoją węzeł równości obywatelskiej poddanych cesarstwa? Ktokolwiek jest winowajcą tego anachronizmu, ciężką na siebie wziął odpowie-dzialność i otworzył źródło najdotkliwszych smutków dla Franciszka-Józefa.

W. L. O C H Y.

Minister spraw zagranicznych Franciszka II, przysłał następującą notę:

Do p. barona Vinspeare, posła nadzwyczajnego królewskiego, w Turynie.

Gaeta 6 października 1860.

Panie Baronie! Rewolucja, wyzyszy króla, pana naszego, z państwa, odziera go teraz z je-go osobistego i prawnie posiadanego majątku. Skonfiskowano majoraty książąt, posagi księżni-czek, owoce ich własnej oszczędności, nakoniec wszystkie własności, które znajdujące się pod o-pieką prawa cywilnego, są szanowane we wszyst-kich krajach cywilizowanych, nawet pod władzą najanarchicznějších rządów. Lecz ta zbrodnia za-sługiwałaby tylko na wzgardę j. k. m., który sądziłby ubliżyć swej godności, zwracając na nią uwagę, gdyby do łupieżstwa nie dołączono potwarzy. Dziennik neapolitański, 20 września, zdając sprawę z tego czynu, dla jego pochwały i usprawiedliwienia twierdzi, że minister policji Garibaldię dowiedziawszy się, że książęta do-mu burbońskiego zebrałi ogromne bogactwa, z krzywdą ludu, należało mu więc czuwać, aby część ich wróciła do skarbu państwa. Opowia-da następnie o bezprawnym wysłaniu za granicę 184,608 dukatów reszty, którą dodawszy do in-niej summy 317, 186 dukatów dochodu rocznego z majoratów i osobistych dóbr domu królewskie-go, oblicza łączną tych rent na sumę 11 mil-jonów, słusznie dochodzącą do zwrotu skarbowi państwa. Kiedy w czynach określić się nie da-jących, które odznaczyły najazd królestwa, wy-zwane jest tylko prawo rewolucji i przemocy, rząd j. k. m. zostawiając Opatrzności, mniemaniu po-wszecznemu, i sprawiedliwości Europy sąd o sta-nie rzeczy, który będąc wbrew przeciwnym wszystkim zasadom społecznym, nie może być ani przyjętym, ani trwałym. Ale kiedy odzywa-ją się do prawa i słusności, depęć wszelkie prawo i słusność, rząd j. k. m. nie rozumie, aby miał zostawić najednostki i rewolucjonistom do-brodziejstwo bezkarności ich potwarzy. Renty,

gwałtownie zachwycone przez p. Conforti i skon-fiskowane przez rząd Garibaldię, składają się z dwóch części, wspomnianych w dzienniku nea-politańskim. Pierwsza, wynosząca 184,608 du-katów, przedstawia puścićż zostawioną przez króla Ferdynanda dla dziesięciorga dzieci i dla ubogich. Był to owoc jego osobistej oszczędno-sci przez ciąg 30-letniego panowania. Ogłaszać więc tę puścićż za nieprawą, jest to rzucać się na prawowitość życia obywatelskiego i na oco-wiznę, posiadaną przez wszystkich królów Obo-jga Sycylii. Druga renta składa się po większej części z majoratów królewskich i posagów kró-lewskich, opartych na dawnych i dotąd szanova-nych prawach. Dołączone są do nich małe oszczę-dności, poczynione na korzyść sierot, kiedy li-czba ich w zakładach nie jest zupełna, jak to widzieć można nawet z listy ogłoszonej przez dziennik rewolucyjny. Do króla należały tylko dwie części renty: jedna z 5415 dukatów, jako oszczędność z przeznaczenia, które posiadał be-dąc następcą tronu, druga zaś z 67505 dukatów, pochodząca ze składanych i narosłych procent-ów po dostojnej i błogosławionej jego matce Marii Krystynie Sabaudzkiej. Posag tej najdosjoi-niejszej królowej piemonckiej skonfiskowany został przez rząd Garibaldię w imię króla Pie-montu i dziś zaprzeczają prawa synowi do tego świętego i prawnego dziedzictwa po matce, opa-tego na traktacie zawartym z Sardynją. Nie jest zamiarem n. p. zaliczyć się na łupieżstwo osobistego majątku. Uczynił on z niego ofiarę, kiedy state-cznie, a nawet w dniach najgroźniejszych walki i najazdu nie pozwolił sprzedawać rent swoich neapolitańskich dla bezpieczeństwa umieszcze-nia izeiny, w krajach szczęśliwszych. Mógł opłakiwać los dziesięciorga braci i siostr, skaza-nych, bez innego występuku, prócz ich nazwiska, na konfiskatę przez rewolucję całego ich mająt-ku. Ale jakakolwiek przyszłość ich czeka, gdy-by ich dola przeznaczyla na tułactwo i najward-zy niedostatek, potrafią znosić nieszczęście ze sta-łością, godną urodzenia i stopnia, na którym ich Opatrzność, dla dania innym przykładu, umie-sciła. Wielkość duszy naszego n. p. okazuje się w świętejszym blasku i chwale w posród klęsk rewolucji. Pałace i muzea, pełne skarbów nieo-cenionego dziedzictwa przodków, zostawione przezeń, świadczą przed światem o zupełnej bez-interesowności i wspaniałości umysłu Franciszka II. Łącząc własną sprawę ze sprawą ludu, król nie chciał wynosić z kraju nawet osobistego ma-jątku, nie pragnąc aby mniemano, że w powsze-chném rozbięciu królestwa, pragnie jaką deskę ocalać. W przyszłości posła jego objętość na powszednie dobra życia; bolesne nawet wypadki, zdarzone w krótkim okresie od wstąpienia na tron, nie pozwoliły mu o nicém myśleć prócz o uspokojeniu królestwa.

Te wyjaśnienia są zbyteczne dla świadomych prawdziwego stanu rzeczy w Neapolu. Ale po-nieważ potwarz mogłaby znaleźć echo w kraju, z którego pan wyjeżdżasz, poczytuję za powin-ność wyjaśnić wszystkie szczegóły, dla łatwiej-szego jej zbicia. Dom burboński nie wynosi skarbów, opuszczając swą stolicę. Zostawia pałace, muzea, święte dziedzictwo swych ojców, jako pomniki szczodrości dla zawsze uko-CHANEGO królestwa, nie troszcząc się o następ-stwa. Posag matki królewskiej, dziedzictwo oso-biste po ojcu, majoraty, oszczędności królew-skich i królowien, wszystko co składa majątek rodziny królewskiej, co zapewniają prawa cy-wilne, co szanują prawa powszechne ludów, wszystko zostało skonfiskowane przez rząd rew-olucyjny neapolitański, a jednak król nie raczył protestować, znajdował bowiem ubliżającym swej godności zajmować się sprawami osobistemi wów-czas, gdy wielkie sprawy państwa rozpadły się w zwaliska i nie uległy przełożeniom swoich mi-nistrów, gdyby uczucia jego nie wkładały nań obowiązku odparcia potwarzy, mogącę znaleźć przysięgę do umysłów uprzedzonych, lub nieświa-domych. Upoważniam pana do uczynienia z ni-

niejszego dokumentu użytku, jaki znajdziesz wła-sciwym i do zostawienia jego odpisu ministrowi spraw zagranicznych.

podpisano: „Casella.”

Dziennik Rzymski umieścił nową protestację Franciszka II, przeciw wtargnięciu wojsk pie-monckich w kraje neapolitańskie, następnego brzmienia: „Rząd królewski otrzymał wiadomość o wyładowaniu w Neapolu pewnej liczby bata-ljonów piemonckich. Nie chodzi już o ochotni-ków, którzy w dzień biały i w wielkiej liczbie od-płynęli z Piemontu, w celu najechania i zrewolu-cjonizowania królestwa Obójga Sycylii, ale o żołnierzy królewsko-sardyńskiego wojska, którzy ze swą organizacją i karnością przybywają dopo-magać Garibaldiemu i jego bandom w działaniach przeciw Kapui i nad Wolturnem. Mimo dziwne zdarzenia, toczące się od pięciu miesięcy w Sy-cylii i na lądzie neapolitańskim, król, pan mój miłościwy, wahał się wierzyć podobnemu prze-stępstwu, przeciw powszechnemu prawu naro-dów, przeciw prawości panujących i wierze na-rodów. Nie istnieje żadna przyczyna zerwania lub wojny między królestwem Obójga Sycylii i królestwem sardyńskim; dobre stosunki nigdy nie były zachwiane przez rząd królewski i wia-domo całemu światu, jak usilnie król starał się o zawarcie ścisłego przymierza z Sardynją. Przedstawiciele obudwóch dworów znajdują się dotąd we dwóch królestwach i mimo słuszne po-wody żalu do Sardynji, król nie chciał dać naj-mniejszego pozorów, do zerwania stosunków dypl-o-matycznych między dwoma krajami. W stanie więc pokoju między obudwoma rządami, bez u-przedniego wypowiedzenia wojny, wojska regu-larne sardyńskie, niejedną królestwo neapolitańskie, walczą przeciw królówi i niosą pomoc jego nieprzyjaciółom. Nijęj podpisany minister tymczasowy spraw zagranicznych znajduje się w dotkliwej konieczności zaskarżenia tak cięż-kiego przestępstwa przed sprawiedliwością Eu-ropy. Jakoż, z rozkazu swojego króla, jak naj-uroczyściej i najwyraźniej protestuje przeciw wtargnięciu wojsk sardyńskich. Upraszam w. d. abyś zechciał doprowadzić do wiadomości swoje-go rządu niniejszą protestację.”

„5 września:” podpisano: „Casella.”

W Turynie, minister angielski otrzymał na-stępującą notę:

Foreign—Office, 27 października.

„Zdaje się, że świeże kroki króla sardyńskiego mogły znaleźć nagane główniejszych dworów europejskich. Cesarz Francuzów dowiedziaw-szy się o wtargnięciu do państw kościelnych jen. Cialdini, cofnął swego ministra z Turynu, społecz-nie objawiając mniemanie rządu cesarskiego, potępiające najciężej posiadłości kościelnych. Ce-sarz Rosyjski, mówią, w wyrazach energicznych oświadczył swe oburzenie, z powodu wejścia wojsk króla sardyńskiego, do kraju neapolitań-skiego i cofnął z Turynu całe swe poselstwo. Ks. rejent pruski znalazł podobnie potrzebem wynurzyć Sardinji swe niezadowolnienie, lecz nie osądził za właściwe odwołać z Turynu ministra pruskiego. Po tych krokach dyplomatycznych, byłoby niesprawiedliwością względem Włoch, oraz brakiem uszanowania dla innych wielkich mocarstw europejskich, gdyby rząd k. j. m. dłu-żęj opóźniał objaw swego zdania. Wszakże czyni-gie to, rząd j. k. m. nie ma zamiaru wywoływać sporu co do przyczyn podanych w imieniu króla sardyńskiego najścia krajów kościelnych i nea-politańskich, ani o to, czy Papież miał, lub nie miał prawa, bronić swej władzy przez zaciąg ciu-dzoziemskie, czy król Obójga Sycylii, którego proporce powiewają na wieżach Kapui i Gaety, może być uważany za króla, który wyrzekł się tronu. To wszystko nie stanowi dowodów, które rząd k. j. m. zamierza roztrząsać. Wielkie py-tania, zdające mu się być w sporze są następn-e: Czy lud włoski miał prawo wezwać króla sardyń-skiego, aby go wyzwolił od rządu pocytanego za uciążliwy? I czy król sardyński miał prawo dać zbrojną pomoc ludom rzymskiemu i neapolitań-skiemu? Dwie pobudki, zdaje się, popełnęły lu-

tém nie powiesz przecie, że to gniazdo ja-szczurki, jest to raczej cichutkie gniazdeczko jaskółki, z którego nawet ogień nie wystraszy matki, by opuściła swoje piskleta.

—Entuzjasto i po śmierci, mówił szyder-czo szambelan Pajak, zaczekaj rok, dwa, a naj-więcej trzy, a ja cię wprowadzę w to cichu-tkie i święte gniazdeczko jaskółki, i wów-czas zapytam, czy kapitał wielkiej miłości może się hypotekować na sercu kobiety?... Ow, Jerzy, ten biedny tułacz, co całe swe życie, więcej jak życie, bo wiarę swoją zamknął w tém jednem uczuciu, on co cierpił za drugich, i konał śmiercią tysięcy... On się spodzie-wał, wierzył i czekał, że sprawiedliwość Nie-ba da mu coś także na ziemi, a tak mało chciał w nagrodę, tylko serca niewieściego!... i cóż dostał?—tylko płacz, spazmy, i zemdlenie!

—Jako, co mówisz?—jesteś potwarzą szambelanie, przecież Aniela gotowa była wy-kręcić się i narazić na potwarz świata, prze-kleństwa rajskiego płaka, byle mu życie po-swięcić, on sam tego nie przyjął!...

—„Gotowa była” dobrze mówisz, tak, ona była gotowa w dzień ślubu uciec z kochan-kiem, ale równie gotowa była, w stroju panny młodej iść do ołtarza, złożyć przysięgę wierności i miłości, wszak jednego dnia, jednej godziny, te dwie wielkie ofiary spełnić była gotowa... bohaterka!...

—Ależ tu wola matki ją pchnęła, a tam wola serca, pamiętaj o zależności kobiet.

—Pamiętam o wszystkim mój pocziwce, ale i ty pamiętaj o tém, że serce ma tak silną wolę, jeśli ta wola jest prawdą miłości, że na-wet najrozsądniejsza matka i sroższy od niej świat

jeszcze, uszanować ją potrafi! —kobieta ko-chająca może się wyrzec kochanka dla obo-wiązków córki, ale też ani ucieczką, ani zamaż-pójściem nie ratuje się przed swoją miłością!... Ona potrafi znieść z godnością pociski szyder-stwa oglupiałego mottłochu, co jako piękno hań-by uważa na czoło kobiety, ten wyraz: „stara panna” i ona potrafi wielkością swych uczuć tak podnieść życie, że nawet zawistni ukłęką przed jej sercem jak przed ołtarzem z reli-kwią!... Ale ta ładna i czuła Aniela, ulekała się biedaczka tej złowrogięj mary z imie-niem „panny” ulekała się opuszczenia i zapo-mnienia świata, bo w kodeksie kryminalnym praw salonowych, kobieta, co nie świeci jak satelita pożyczonym blaskiem od tytułu męża, jest banna i śmiało może ginać z ręki „ka-ta” co się zowie „szyderstwem”, nikt się za nią nie ujmie, bo wyjechała z pod prawa!... Biedactwo, kończył z piekielną ironją Pajak, ulekała się być dekapitowaną przez kpów i ro-bactwo... i mdlejąc poszła na stos ofiarny „małżeństwa!...”

—Ależ się wykręścił chciała, powtarzałem bezustannie na obronę Anieli.

—Mój drogi, ta, co w stroju ślubnym, namawia kochanka, by ją wykradł, jutro płakać będzie za niedostatym mężem; ta, co się zgodziła sprzedać za kilka milionów, nie cofnie się z wymówką ubóstwa temu, któremu życie zdeptała;—to nie logiczna, bądź pewny!... —Proh pudor! szambelanie, tyś daleko mę-drzy i enotliwszy w stanie pajaka, niżli byłeś będąc człowiekiem.

—Jeszcze jedno głupstwo! zawołał śmiejąc się Pajak, —gdzież dowód moich cnót i mądro-sci? że wykładam piękne teorie?... ha! ha! ha!

gołębia naiwność w tobie moja nieoceniona Mucho; cóż to kogo kosztuje mówić jak być powinno?... wszak nie moja rzecz robić, tylko wskazywać... Pamiętaj, że za życia w stanie człowieczym, jak i dziś w pajeczoby-cie, byłem i jestem autorem, a nasza rola, to rola drogowych, mówiących do przechod-nia „idź tam” a stojących zawsze na miej-scu, bo i któż od nich wymaga, by się sami fatygowali, kiedy mogą wskazywać?

—Sapristi! zabzycałem, a więc my fabry-kanci słowa, lepmi je jak garnki, wlewając weń rozmaite polówki uczuć, myśli, i wra-żeń?—ad-libitum.

—Pamiętaj, rzekł z powagą niezwyčajną Pajak, „że ze słowem, w świecie ducha, tak się ma, jak z ciałem w świecie materji: siła ich uderzenia nie od objętości zależy, ale od wysokości, z której padają!”

—Zachowam to sobie, ad perpetuum rei memoriam, odrzekłem z równie uroczystą po-wagą, a teraz mam do ciebie jedną prośbę: że za-ny Pajaku, czy mogę ją przeżyć?

—Mów, spełnię ci w mojej mocy.

—Oto, pilno mi w drogę, bo jak wiesz szukam ży, i nigdzie jej znaleźć nie mogę, pilno mi więc po ten produkt nieoceniony, i muszę wkrótce pożegnać ciebie, i całe do-stojne towarzystwo, a chciałbym niezmiernie powinszować jutro pannie młodej;—tego wy-maga dobry ton.

—Więc cóż? czy chcesz, abym ja za cie-bie winszował?

—Nie, to byłoby za wiele, ale oto umy-sliłem napisać powinszowanie na matym li-stku różny biały, co wypadł z jej bukietu u łona-

—Ze swojej głowy? zapytał niedowierza-jąco Pajak.

—Niestety! nie instalowano mnie jeszcze na poete, choć dawna smażę wiersze, nie śmiałybm przeto swoimi traktować taką pa-nię jak hr. Ernestowa, ale oto przypomnia-łem sobie, że i przed tém była na świecie ja-kaś Aniela, w której kochał się jakiś Jordan, a która została hrabiną Fiola! (nazwisko obie-cujace!) Owoż ten Jordan tak napisał:

„Anieli! i czemuś ty była taka mała?... ”

„Po co się stroiłaś w ducha mego szaty?... ”

„Po co skron swą wienoczyłaś w uczuć moich kwiaty, ”

„Byś się potem nieszczęsną innemu sprzedała!”

—Al! kiedy ty wygrzywasz warjacje z moti-wów „Jordan”, to i ja zakończę fiorturą jordanową twój passaż chromatyczno-uczucio-wy,—praw! dworując sobie szambelan Pajak.

—Paradna myśl! zawołałem, dopisz coś od siebie na drugiej stronie listka.

I Pajak igielką swoją tak napisał:

„Kto najdroższą część istoty

„Swoję sprzedał? pojmięz cnoty

„Ten przedajnik?... ”

„Jakaż miłość świata, ludu?

„Komedijanci!—fabrykanci!

„O przepaszam, lecz żal trudu

„Dłużęj gadać episiertem;

„To przeciwnie jest manierom

„Świata tego!...”

„Niech domowi reszty dzieje

„Zkąd są zdraycy i złodzieje!...”

—Brawo! zawołałem na całe gardło, nec plus ultra, jak zakończenie!—i śmiejąc się gwałtownym śmiechem odleciałem z de-sek tego teatru, na którym odegrała się wpra-wdzie nie „Boska” ani „Nieboska”—ale Wiel-ka komedia świata!

dy państw rzymskiego i neapolitańskiego do dobrowolnego stowarzyszenia się na obalenie swych rządów. Pierwsza, że rządy: papieski i króla Obojga Sycylii uorganizowały tak niedołężnie wymiar sprawiedliwości, opiekę wolności osobistej, i ogólną pomysłowość swych ludów, iż ich poddani poczytywali obalenie tych rządów, jako wstępną konieczność do wszelkich ulepszeń swego położenia. Druga, że od roku 1849 rozszerzyło się przekonanie, iż jedyny sposób zapewnienia niezależności włoskiej, od wszelkiej, cudzoziemskiej kontroli, polegał na zaprowadzeniu na całe Włochy jednego silnego rządu. Walki Karola-Alberta w 1848, tudzież spóścucie, jakie panujący dziś król sardyński okazał dla sprawy włoskiej, miały za najbliższy wypadek zespolenie imienia Wiktora-Emmanuela z jedyną władzą, pod którą Włosi żyć pragną.

„Zapatrząc się na pytanie z tego stanowiska, rząd k. j. m. powinien uznać, że sami Włosi są najlepszymi sędziami tego, co jest dla nich dogodne. Znakomity prawnik Vatel, rozstrząsając prawność pomocy, danej przez zjednoczone Stany holenderskie, księżciu Oranji, przy najechaniu przezeń Anglii, dla obalenia tronu Jakóba II, mówi: „Poważę ks. Oranji wywierała, bez wątpienia, wpływ na obrady stanów-powszechnych, ale nie doprowadziła ich do popełnienia niesprawiedliwego, bo kiedy naród ma słuszną przyczynę podnieść oręż na ciemiężcę, jest czynem sprawiedliwym i szlachetnym, dopomóż pocziwom ludziom w obronie ich swobód.“ A więc, podług Vatela, rzeczona pomoc rozwiązuje się następnie: Czy ludy neapolitański i państwa kościelne, miały słusne powody wzięcia się do oręża przeciw swym rządom? W tym ważnym przedmiocie, rząd k. j. m. utrzymuje, iż rzeczona pomoc są najlepszymi sędziami w swych własnych sprawach. Rząd k. j. m. nie rozumie, aby miał prawo oświadczenia, że ludy Włoch południowych nie miały słusnych powodów skruszenia jarzma swych dawnych rządów; rząd przeż k. j. m. nie może rościć sobie prawa do nagany króla sardyńskiego za to, że im dopomógł. Ale pozostaje jedno pytanie czynu. Stronicy upadłych rządów utrzymują, że lud był przywiązany do Papieża, a lud królestwa neapolitańskiego do dynastji Franciszka II, ale, że ajenci sardyńscy i cudzoziemscy awanturnicy, przemocą i knowaniami, obalili trony tych panujących.

„Trudno jednak wierzyć, po zdumiewających zdarzeniach, któreśmy widzieli, aby Papież i król Obojga Sycylii posiadali miłość swych ludów. Jakim sposobem, należałoby zapytać siebie, Papież nie mógł zaciągnąć wojska rzymskiego i był zmuszony prawie wyłącznie polegać na cudzoziemskich najemnikach? Jak to się mogło stać, że Garibaldi zdobył prawie całą Sycylię z 2000 ludzi i poszedł z Reggio na Neapol tylko z 5000? Jakże to wytłumaczyć, jeżeli nie przez powszechne odwrócenie serca ludów Obojga Sycylii? Powiedzieć też nie można, aby ten objaw woli ludowej był bezzasadny, lub niezastępowy. Przed 40 laty, lud neapolitański kusił się o prawidłowe i spokojne ulepszenie swojego rządu, pod panującą dynastją. Mocarstwa europejskie, wyjąwszy Anglię, zjechały się w Laibach i postanowiły przemocą stłumić te usiłowania; zostały one stłumione i znaczne cudzoziemskie wojsko zajęło obie Sycylię, dla utrzymania społecznego porządku. W 1848, lud neapolitański znowu zamyslił zapewnić sobie wolność pod dynastją burbońską; ale najenotliwsi patrioci przypłacili 10-letniem więzieniem starania o wyzwolenie swego kraju. Cóż zatem dziwnego, że w 1860, Neapolitanie nieufni i żądni odwetu, stracili Burbonów i w 1868 Anglia obaliła Stuartów? Należy bez wątpienia przyznać, że zerwanie węzłów, łączących panującego z ludem, jest samo przez się nieszczęściem. Wyobrażenia posłuszeństwa wpadają w zamęt, następstwo tronu jest sporne, przeciwne sobie stronnictwa zagrażają pokojowi społecznemu; prawo i roszczenia występują przeciw sobie i niszczą harmonję państwa. Wszakże należy, z drugiej strony, przyznać, że rewolucja włoska była prowadzona z dziwnym umiarkowaniem i wyrozumiałością. Obalenie władzy istniejącej nie pociągnęło za sobą, jak to najczęściej bywa, wybuchu zemsty ludowej. Nigdzie wygórowane namiętności nie przemogły. Opinia publiczna trzymała w szachu pądy publicznego tryumfu. Czei godne kształty monarchji konstytucyjnej zespoliły się imieniem króla przedstawicieli starożytności i pełnej chwały dynastji.

„Gdy więc takie były przyczyny i okoliczności, towarzyszące rewolucji, rząd k. j. m. nie widzi dostatecznych pobudek do surowej nagany, jaką Austria, Francja, Prusy i Rosja wyrzekły na czynności rządu sardyńskiego. Rząd k. j. m. poglądać raczej będzie na wdzięczny obraz ludu, wznoszącego budowę swych swobód i utrwalającego dzieło swęj niepodległości, wśród współuczucia i najlepszych życzeń Europy. Mam zaszczyt i t. d. „podpisano: J. Russel.“

„P. S. Możesz pan dać odpis niniejszej depeszy hr. Cavour.“

Dziennik Opinione, d. 1 listopada, pisze: „Mimo zapewnienia licznych dzienników neapolitańskich, utrzymujących, że król Wiktor-Emmanuel miał odbyć wjazd swój do Neapolu d. 31 października, podług naszych jednak wiadomości wjazd opóźnił się o dni kilka. J. k. m. postanowił nie wejść do Neapolu, dopóki całe królestwo nie będzie wolnem. Utrzymywano, że Franciszek wiele liczył na zjazd warszawski i że spodziewał się z niego pomocy dla swęj sprawy. Gdy ta nadzieja zawiodła, odtąd pokłada całą ufność w austriackiej interwencji. To pewna, że w Gacicie widziano generałów austriackich; z Wiednia też sprowadzono zapasy wojenne. Podobnie nieustaje wysyłanie wojsk do Wenecji. Zwyczajne pociągi drogi żelaznej weneckiej stały się rzadszymi, z powodu przewożenia oddziałów wojskowych; a chociaż ciągle powtarzają, że Austria nie ma zamiarów zaczepnych, wojenne rozporządzenia tego państwa wkładają N. 86

obowiązek na Piemont znajdowania się w pogotowiu na wszelkie następstwa. Napisać austriacka może być poczytywaną za wielki błąd, ale co zdaje się być najniepodobniejszym do wiary, zamieniam się często w prawdopodobne w rządach, w których wszystko zależy od woli panującego. Nie powinniśmy wszakże tać, że ani w Paryżu, ani w Londynie, nie wierzą w zaczepkę Austrii.“

Następne wojska narodowe znajdują się pod

Kapua: dwa pułki linjowe piemontskie; jeden bataljon bersagliarów piemontskich, kolumna jen. Sonnaz, która wysiadła na brzeg w Manfredonii; diwizja Bixio; brygada kalabryjskie; brygada uruchomionej gwardji narodowej; brygada Ebera; diwizja Medici; korpus Avezzana; brygada sycylijska la Masa; bataljon lombardzki; karabinierowie genueńscy; legja angielska; legja węgierska; gidy i luzary; sześć baterji piemontskich, baterje neapolitańskie i garibaldiowskie i dwa bataljony inżynierów.

Dziennik la Patrie mówi: „Pisma czasowe włoskie niedokładnie uwiadomają o tem co zaszło na brzegu morskim neapolitańskim. Piemontczycy wiedzieli, że blokada Gaety nie będzie użnana. Gabinetowi turyńskiemu wiadome były instrukcje, dane wiceadmirałowi Barbier de Trian, pochodzące z uczuć przyzwoitości i ludzkości, które wszyscy ocenić potrafili. Król neapolitański znajduje się w Gacicie z młodą królową, z braćmi i siostrami, z których większa część są małoletniemi dziećmi. Cała ta rodzina nie chciała i nie chce rozstać się z ludem; podwójne więc uderzenie od morza i lądu, naraziłoby na największe niebezpieczeństwo młodą rodzinę, zupełnie obcą obecnym zdarzeniom. Wobec tego, uderzenie na Gaetę od morza nie było nakazane i błędna była wiadomość, że admirał Persano podpłynął był pod ten port ze swoją eskadrą.“

KROLESTWO OBOJGA SYCYLJI.

Neapol, 27 października. Dziennik Indépendant, wychodzący w Neapolu pod kierunkiem A. Dumas, podaje niektóre ciekawe szczegóły z Gaety. „D. 24 oficer, parlamentarzysta piemontski, przybył do Tiani w widokach ludzkości, — z zapytaniem żołnierzy i oficerów królewskich czy postanowili nieodzownie bić się. Część żołnierzy odpowiedziała: Nie. Należeli oni do dywizji Barbalonga. Tegoż dnia dywizja została rozwiązana, żołnierze zaś rozdzieleni między pułki innej dywizji. Resztę wojska około 20000 posłano d. 25 do Setta; w Gacicie rozumieją, że to wojsko pójdzie nad Garigliano. W Sora, kapitan Payano, dowodzący pułkiem piechoty marynarki królewskiej, ma jeszcze około 1000 ludzi, zaciągniętych z dawnych pachołków policyjnych. W Isoletta pułkownik szwajcarski Lagrange, stoi na czele 2000, z których tysiąc jest uzbrojonych. Zawczoraj, d. 25 nadedniem, dwa parostatki garibaldiowskie, opływające brzegi, dały ze 12 razy ognia z dział na wojska, rozłożone między górą Dragone i rzeką Garigliano. Dniem wprzód Franciszek II mianował generał-porucznikami p. p. Mellone, Casella, Traxena, hr. Trapani, swojego stryja, Serraro, Salzano i San Vita Caracciolo. Hr. Caserte t. d. udał się do Kapui z 3 oficerami artylerji; odtąd już nie wrócił do Gaety. Ponieważ Kapua została otoczona, hr. Caserte nieuchronnie wpadnie w ręce garibaldiów; dowodem zaś jęj opasania jest to, że wczoraj d. 26, od pół do 5-tęj po południu, do kwadrans na siódmą, słychać było żwawe strzelanie z dział i widziano, na brzegach Garigliano, wiele pękających bomb. Wczoraj około 7-mej, wielu z jazdy królewskiej przybyło do Gaety bezbronnie. Na zapytanie, skąd przybywają, odpowiedzieli, że wiernie wojska królewskie, w liczbie około 2000 uderzyły na Piemontczyków, że królewskich pobito, że znaczna część jazdy neapolitańskiej wpadła w ręce nieprzyjaciół. D. 26, wiele wołów naładowanych strzelbami i szablami weszło do Gaety. Jest to broń zebrana po drodze, po rozbieżeniu się żołnierzy dywizji Barbalonga. W Gacicie liczą około 3000 ludzi; reszta sił pociągnęła 13, 14, 15 i 16 do Lora i Isoletty. W Kapui pozostało tylko, do d. 26, od 2500 do 3000 ludzi. Rozłożono oboz nad Garigliano, obejmujący 1000 ludzi, ale od wczorajszej kanonady niewiadomo co się z nim stało. Król od wielu już dni nie był w Kapui. D. 26, przechodząc przez ulicę można było widzieć królową matkę, w żałobie stojącą na balkonie swego pałacu. Młoda królowa pokazała się w pałacu królewskim. Zawczoraj stolarze arsenału zbuntowali się. Uderzyli w dzwon, na którego odgłos zbiegli się wszyscy robotnicy i tłumnie poszli do p. Józefa de Luca, pułkownika i dyrektora morskiej inżynierji, wreszcie „precz z dyrektorem!“ P. de Luca nie stracił przytomności i, wyszedłszy z biura, rzekł do zbuntowanych: „Nie chcecie mię, bądźcie więc zdrowi.“ Ale zamiast oddalenia się, poszedł do innego biura; tymczasem na drugich schodach napadli czekający tam nań ludzie, jeden z nich przeszył go pięciu razami sztyletu. Mówią, że rany są niebezpieczne. Sprawca tej zbrodni odtąd nieodkryty. Wczoraj rano jen. Bixio, który wyjechał na zwiady niedaleko Santa-Maria, wpadł z koniem do rowu, złamał lewą nogę, w dwóch miejscach, i potłukł mocno twarz i całe ciało. Przez kilka chwil towarzyszący mu oficerowie mieli go za umarłego. Skoro wyszedł z omdlenia, wnet zażądał ołówek i papieru dla uspokojenia swego sędziwego ojca, żony i dzieci. Stan jen. Bixio jest bardzo zatrważający.“

Z Neapolu otrzymano szczegóły o poruszeniach wojsk piemontskich: Korpus pod dowództwem jen. Cialdini, wyruszywszy z Avezzano przybył do Lora. Drugi korpus pod sprawą jen. Sonnaz wszedł do Piedimonte Alife. Kolumna dowodzona przez króla opuściła Sulmonę (Popoli), dążąc ku Sulmonie (Abruzzji). Te wszystkie wojska połączyły się już w Isernia i mają zająć lewy brzeg Volturno; opierają się o Sessa, Teano i Piedimonte i usiłują przeciąć drogę między Kapua i Gaetą. Według tego planu korpus jen. Catorfiano byłby w niebezpieczeństwie bliskiego opasania. „Podpisano: J. Russel.“

PANSTWO KOŚCIELNE.

Jen. de Lamoriciere umieścił następną notę w Rzymskim Urzędowym Dzienniku: „Prawda, jak to twierdzi Monitor powszechny z d. 15 października, że podczas najazdu Marchji i Umbrji, przez wojska piemontskie, głównodowodzący siłą zbrojną papieżką nie otrzymał żadnej depeszy od posta francuzkiego w Rzymie; komunikacja tego rodzaju byłaby zresztą zupełnie anormalną; ale d. 10 września, to jest w dniu, w którym nastąpiło, w wyrazach, zapewne obecnych jaściem wszystkim, wypowiedzenie wojny przez Piemont, jen. Lamoriciere otrzymał w Spoleto depeszę telegraficzną, od księdza ministra wojny, oznajmującą, że do ambassady francuzkiej nadeszła wiadomość, iż cesarz pisał do króla piemontskiego, zapowiadając, że jeśli uderzy na posiadłości papieżkie, oprze się temu siłą. D. 16 września była dniówka w Monte-Santo między Macerata i Spoleto. Jen. Lamoriciere otrzymał od ministra wojny komunikację następną depeszy, wysłanej uprzednio przez ks. Grammont do konsula francuzkiego w Ankonie: „Cesarz pisał z Marsylji do króla sardyńskiego, że jeśli wojska piemontskie wtargną w posiadłości kościelne, będzie zmuszony oprzeć się temu. Rozkazy już poszły do Tulonu, aby wojska wsiadły na okręta i te posiłki mają niezwłocznie przybyć. Rząd cesarski nie znieśli występnęj napaszcji rządu sardyńskiego. Jako wice-konsul francuzki, zastępujesz do tego swoje postępowanie.“

„podpisano: Grammont.“

„Wnet po przybyciu swojemu do Ankony, 18 września, generał Lamoriciere przekonał się, że p. de Courcy, konsul francuzki w tym mieście, otrzymał tę depeszę i wówczas dopiero dał poznać jęj treść przez osobne ogłoszenie. Rzeczona depesza posłana została przez konsula francuzkiego jen. Cialdini, podczas jego pochodu z Sinigaglia do Ankony. Generał poprzestał na odpowiedzi, iż ją otrzymał i nie ustął w swym pochodzie. Wypadek ten dał powód do rozmaitych wykładów; lecz gdy te nie mają nic urzędowego, rozumiemy, iż należy je pominąć milczeniem. Cokolwiek więc Monitor mówi, same wyrazy depeszy ks. Grammont, dowodzą, że już w tej epoce myślnie o wyprawieniu wojsk francuzkich do państw kościelnych. Już 62 pułk linjowy wyładował w Civita-Vecchia d. 6 września, hrabiego zaś Goyon oczekano d. 7. Nakoniec wiele osób, a w ich liczbie i konsul francuzki w Ankonie, przekonane były, że jeden ze statków wojennych francuzkich, stojących w wodach sycylijskich posłany będzie do Ankony dla przeszkodzenia, jeżeli nie kanonadzie na warownie, tedy przynajmniej bombardowaniu miasta, które 10 dni trwało. Byłoby trudno twierdzić, że od 10 do 28 września ten statek nie miał dosyć czasu do przybycia.“

Z powodu tej noty, dziennik le Constitutionnel czyni poniższe uwagi: Dziennik Rzymski ogłasza d. 24 artykuł, udzielony przez jen. Lamoriciere i zmierzający dowieść, że rząd francuzki zobowiązał się, przez oświadczenie ks. Grammont, odepść najazd piemontski. Naprzód zwrócimy uwagę na ohydne postępowanie kotłowej, przewodzącej dziś w radzie Ojca św. i toczącej wojnę wmańiając złośliwych i potwarzających przeciw Francji, której oręż jedynie opiekuje się władzą polityczną głowy kościoła. Ale pominąwszy tę uwagę, zachodzi okoliczność lepiej jeszcze znanomująca moralność tej polemiki. Możemy dowodnie twierdzić, że w komunikacji, przypisywanej ks. Grammont przez księdza Mérode dołożono wyraz, który się w niej nie znajduje. Kładą w usta ks. Grammont, że rząd francuzki sprzeciwi się wtargnięciu siły; ten wyraz siły, nieznajdujący się w żadnej depeszy, dodany został dla ubarwienia rzeczy. Wiemy, prócz tego, że ten zuchwały postępek, był wywołany kategoryczną protestacją naszego posta w Rzymie i nie wziętym, że kardynał Antonelli pośpieszył z przeprosinami.“

Ks. Grammont przesłał następną list do kardynała Antonelli: „Mości księże kardynale! wyczytałem we wczorajszym numerze Dziennika Rzymskiego artykuł, który mię w sposób dotkliwy zadziwił. Odwołuję się do prawości W. E. z prośbą, abyś rozkazał sprostować ważną niedokładność w nim wyrażoną. Według rzeczzonego artykułu ks. prominster wojny, miał posłać d. 10 września, generałowi de Lamoriciere do Spoleto depeszę telegraficzną, oznajmującą, że ambassada francuzka otrzymała wiadomość, iż cesarz pisał do króla piemontskiego, z oświadczeniem, iż jeśli uderzy na państwo kościelne, sprzeciwi się temu siłą. Wiadomość otrzymana przez ambasadę została niedokładnie powtórzoną przez ks. prominstera wojny, o czem W. E. wie najlepiej, ponieważ wprost mu ją komunikowałem. Ks. prominster wojny dodał do niej wyraz siły (colla forza) którego w niej nie było, cel tej zmiany widoczny jest dla wszystkich. Depesza, przesłana ambasadzie, wyrażała, że w razie wkroczenia króla sardyńskiego, cesarz będzie zmuszony sprzeciwić się temu, ale nigdy nie było myśli toczenia wojny z Piemontem. Miałbym prawo zdziwić się, że Dziennik Rzymski został upoważniony do ogłoszenia depeszy rządu cesarskiego, której nie dałem odpisu W. E. Wstrzymam się od wysłowienia, jakiego wrażenia doznałem, przekonawszy się, że jęj tekst był sfałszowany. Chciałbym m. ks. kardynale, móżd nie już niedodawać do przykrych wyrażonych uwag; ale niepodobna mi nie zaprotestować przeciw nadużyciu, za pomocą którego przejmując, w biurze zarządu telegraficznego papieskiego, depeszę prywatną, przesłaną jednemu z agentów, znajdujących się pod moimi rozkazami, rząd papieski pozwala sobie ogłaszać ją w sposób równie obrażający przyzwoitość, jak wzajemne prawa telegraficznej korespondencji. Że rządy będące w wojnie, opanowawszy przemocą stacje telegraficzne, ogłaszają publicznie depesze wpadające w ich ręce, to się do pewnego stopnia rozumie, nie usprawiedliwiają wszakże tego postępowania; ale że rząd sprzymierzony korzysta z pewności, którą powinien dawać jego uczciwość, dla zgwałcenia najprostszych prawów narodów i na-

dużywać położonej w nim ufności, jest to postępowanie, które podpada sądowi sumienia powszechnego. Kończę ponawiając W. E. prośbę o sprostowanie i nie powinienem tać, że, jeśli wbrew mojemu oczekiwaniu, ta prośba nie będzie uskuteczniła, zastrzegam sobie przedsięwzięcie środków, jakie uznaję za stosowne dla wykazania czynu we właściwym jego świetle i uwiadomienia publiczności, którą artykuł Dziennika Rzymskiego pragnie widocznie w błąd wprowadzić. Proszę W. E. przyjąć i t. d. „podpisano: Grammont.“

F R A N C J A.

Paryż, 2 listopada. Jen. Lamoriciere opuścił Rzym, wrócił do Francji i przybył d. 28 do Angers, gdzie nań czekała jego małżonka z rodziną.

Cesarz Napoleon, nie czekając nawet urzędowego oznajmienia, o zgonie Cesarzowej ALEKSANDRY TEODOROWNY, wiozł trzy tygodniową żałobę; chcą tu w tym kroku widzieć znak ścisłej przyjaźni istniejącej między obu cesarskimi dworami.

Odbyła się dziś w Saint-Cloud rada ministrów pod przewodnictwem cesarza.

Znakomity publicysta John Lemoine, tłumaczy w następnym sposob, ile Francji na tem zależeć powinno, aby Włochy zostały nakoniec jednolitemi:

„W oczach naszych zadanie sprawiedliwości nie jest wątpliwe. Włochy mają prawo zostać narodem; mają one do tego prawo równe, a może i wyższe niż niejedne państwo, które chciałoby je utrzymywać w stanie podrzędnym. Jeśli to narusza równowagę europejską, tem gorzej dla równowagi. Nieraz zdumiewa nas samolubstwo, z jakim pewni ludzie ze świata uzurpedowanego oceniają prawo przyzwoite. Znajdującie między stanem, który przyznają, że skład cesarstwa otomanckiego jest moralną potwornością; lecz że równowaga europejska wymaga jego zachowania i ten nędzny rząd utrzymujący należy nakładem krwi i pieniędzy Europy chrześcijańskiej, a całe plemiona, wzdychające do wyzwolenia, mają ginąć w niewoli, bo każda zmiana istniejącego porządku zwiędłaby szale. Taką to politykę, taką moralność chciałyby i do Włoch zastosować. Powiedzą wam bardzo poważnie, że Europa nie może spoglądać bez obawy na utworzenie tego nowego państwa, że dla Francji szczególnie byłoby zagrażającym, pozwolić wnieść się o ścianę narodowi spojnemu, liczącemu więcej niż 20 milionów mieszkańców. Powiedzą wam, że dla dobra Francji potrzebne są Włochy podzielone, słabe, zubożale, zholdowane i że Francja nie będzie bezpieczna, skoro obok niej staną Włochy szczęśliwe, wolne, kwitnące i dobrze rządzone; i te pewniki, których wyrzekłby się sam Machiavel, poczytane będą za moralne, uczciwe, cnotliwe, jedynie dla tego, że je ochrzczają narodowemi. Gdyby tak było, co do nas, nie wahałoby się odepchnąć tego nowego rodzaju patryotyzmu. Ale, dzięki Bogu, tak nie jest, jesteśmy przeświadczeni, że w tym zbiegu okoliczności prawo, słusność, moralność, które są po stronie Włochów, są też najgłówniejsze z dobrem Europy i Francji. Pierwszą potrzebą Europy jest pokój. Owoz od lat 40, t. j. od końca ogólnej wojny, najobfitszym pierwiastkiem niezgod i nieładu w Europie był stan Włoch i dopóty nie będzie trwało w niej pokój, póki Włochy nie zostaną zaspokojonymi. Ale chciałoby się być dobrze zrozumianym; nie domagamy się o zadośćuczynienie Włochom dla tego, że ten kraj jest niezadowolony, ale że ma do tego powody. Rzeczywiście, nie dosyć jest, aby niezadowolnienie ludu stanowiło niebezpieczeństwo, potrzeba, aby opierało się na prawie. Otoż, krzywdy Włochów były tak uszczadnione, że same rządy nie mogły odmówić ich uznania i ich obrony. Widziano nawet te same mocarstwa, które wadwały się zbrojnie, że pierwsze potępiły wspierane przez siebie rządy i usprawiedliwiał poskramianie ludy. Bo w istocie, nie ludy, ale przeciwnie, rządy są od lat 50 we Włoszech, w powstaniu; one to są w oczywistej sprzeczności, nie tylko ze sprawiedliwością, moralnością i ludzkością, ale nawet ze wspólnym dobrem wszystkich rządów. I co za tem idzie? Oto, że nikt nie chce łączyć swęj z ich sprawą. Gdy rządy tak upadły pod nagromadzonem brzemieniem swych błędów i pod długiem, a powszechnem potępieniem, chcieć je przywracać, byłoby przedsięwzięciem niemożliwym i w każdym razie zgubnym. Takie rządy nie upadają pod gwałtem, lecz konają w rozprężeniu. Pierwiastki biorące ich miejsce jedne tylko są żywotne, dzielne, wytrwałe i raz jeszcze, choćby je przytłumiło cudzoziemską przemocą, nigdy nie odkażą tego, aby je zupełnie wytępić. Właściwie pojęte dobro Europy i rządów europejskich polega na tem, aby pozwolić Włochom urządzić się prawidłowie w swym nowym zawoździe; każde zaś usiłowanie w innym kierunku, zamieniłoby tylko pole bitwy włoskie na pole bitwy europejskie. Pierwiastki rozwijające się dziś z taką dzielnością we Włoszech są jednę z temi natury, na których opiera się dzisiejsza Francja i pod tym względem zadość Europy byłaby może więcej usprawiedliwioną, niż zadość Francji. Ukazanie się nowego wielkiego narodu plemienia łacińskiego, może, w samęj istocie, zmienić warunki europejskiej równowagi, ale nie Francja zalc się na to powinna. Bo równowaga jest więcej pozorną, niż rzeczywistą, a waząc możność kolidacji, nie trudno przewidzieć, na którą stronę przechyliłaby się szala. Waga Włoch zdolną jest do jęj zrownania; Francja więc powinna, nieustając w zagajonej przez siebie polityce, starać się o spójnienie wężami wdzięczności narodu, zjednoczonego już z sobą tyłu przyrodzonymi i politycznymi powodami.“

A N G L J A.

Londyn, 30 października. Listy pisane z Londynu zwiastują, jeżeli nie zmięły gabinetu, to przynajmniej zwagą walkę między lordami Palmerstonem i John Russel. Pierwszy, wzmagany przez mniemanie powszechne, przychylił się do liberalnej polityki cesarza, chcącego zostawić sprawy włoskie własnemu ich biegowi; drugi wspierany, albo raczej podlegany przez księżecia małżonka, coraz zawziętszego nieprzyjaciela

Francji, nie byłby dalekim od chęci cofnięcia zdarzeń spełnionych.

Tymczasem dziennik *Daily-News*, zwykły organ lorda John Russel, w poglądzie swoim na sprawy włoskie, zdaje się gorąco jej sprzyjać, jak o tym poniżej jego wyrazy czytelników przekonają: „Czas jest na konie, aby Europa otrzymała jaką pewną wiadomość o polityce włoskiej cesarza Francuzów, niż to jaką powziąć może z artykułu dziennika niezwiązanego żadną odpowiedzialnością. W świeżej odezwie *Konstytucjonisty*, zrozumianej tak jak rząd francuzki pragnął, aby zrozumiana była, t. j. za wykład polityki cesarskiej, cesarz zdaje się przyznawać, że Włochy potrzebnie uorganizowane, stały się potrzebą Europy. Dziś, jeżeli w sprawach włoskich jest jakiś szczegół jasniejszy nad inne, to niewątpliwie, że szczęście tego kraju zależy od powodzenia Wiktora - Emmanuela, w jego obecnej polityce. Wmieszając się zbrojnie w polewoje jego zawodu, albo zupełnie go wstrzymać, byłoby niewątpliwie przeszkodzić utworzeniu tego potrzebnego królestwa włoskiego, którego potrzeba, według podanych przez *Konstytucjonistę* wiadomości, stała się na konie głównym celem polityki cesarza Napoleona. Ludność Obojga Sycylii obrała Wiktora - Emmanuela swym królem z większą jednomyślnością niż ta, której Napoleon winien swój wybór na cesarstwo francuzkie i niema żadnej przyczyny, aby w 1860, wybór Włochów nie był równie prawomocnym, równie obowiązującym, równie szanowanym przez inne państwa, jak głosowanie ludu francuzkiego w 1852.

W takim położeniu rzeczy, siły lądowe Piemontskie posuwają się na Garigliano, siły zaś morskie gotowały się do zmuszenia Gaety otworzyć swe bramy. W tym nagle, niespodzianie i nieopowiednie, z pogardą oświadczonej przez *Konstytucjonistę* potrzeby, cesarz Francuzów postawił 4 linijowe okręty, z rozkazem, lub przeszkodzenia wszelkim działaniom admirała Persano, albo jeśliby inaczej wstrzymać ich nie mógł, zatopienia eskadry sardyjskiej w razie dobowiania przez nią Gaety. Gdy zaś waleczny admirał Piemontski nie chce wpłatać Włoch w wojnę z Francją, nie uderzy więc na Gaetę; i odpowiedziało za to, iż Neapol społecznie będzie miał dwóch królów, jednego z jednomyślnego wyboru ludności, drugiego jednomyślnie niecierpianego, spadnie na Napoleona. On to staje między ludami Obojga Sycylii i wykonaniem ich woli wytopienia nieznośnej i nienawistnej władzy, władzy, która nawet w dniach swych powodzeń, narażała na niebezpieczeństwo absolutyzm, przez swoje bezwzględne i groźne zęcania się. Tę władzę, którą Rossja i Austria opuszczają, dla której Hiszpanja oświadcza, że nie uczynić nie może, cesarz Francuzów, w niepojętym celu, wspiera powierzonemu mu od narodu siłami. Skutkiem tego postanowienia stało się, iż środki oporu Gaety rzeczywiście się powiększyły, wyrównywały one liczebemu zasileniu wojska burbońskiego, bo całość sił, wymaganych ku obronie morskich warowni, jest dziś wolną do użycia przeciw wojsku narodowemu. Tak skuteczniona interwencja jest równie widoczna i stanowcza, jak gdyby Napoleon kazał na brzeg wysadzić 20,000 Zuawów, na pomoc Franciszkowi III. A przecież jeszcze niema tygodnia jak świat zapewniano, że cesarz nieodwrotnie postanowił utrzymać nieinterwencję, że interwencja francuzka przeciw Piemontowi byłaby niedorzecznością. Nie do nas należy usprawiedliwiać niedorzeczności cesarza; stanowczo uchylamy się od wszelkiego roztrząsania pobudek jego, ale zapatrząc się tylko na jego publiczne kroki, mamy prawo zapytać, gdzie są prawda i szczerść, które powinnyby znamionować kierunek polityki francuzkiej? W obec potwornych niesłowności tej interwencji, powtarzamy, że byłby już czas, aby Ludwik - Napoleon oświadczył urzędowo i bezzwłocznie, czem jest rzeczywiście, względem Włoch, jego polityka, bo Europa ani może, ani powinna być ofiarą tych wszystkich tajemnic i ponawianych niespodzianek.

Ciekawość powszechna, w jakich wyrazach odezwie się lord Palmerston w Leeds, o bieżącej polityce europejskiej, została zawiedziona. Szlachetny wice-hrabia, unikając wszelkiego zajścia z gabinetem paryżskim a niechcąc być echem nowego artykułu *Konstytucjonisty*, wołał wszystkie drażliwe pytania pominąć, ograniczył się przeto następną wycieczką na pole zewnętrznej polityki: „M. pp.! Jeżeli rząd, którego jestem pierwszym członkiem, pomyślnie prowadzi sprawę publiczną, winien to naprzód wspaniałemu wsparciu ludności tego kraju, nieograniczonemu zaufaniu korony i znakomitym zdolnościom współtowarzyszów, gabinet składających. Udało się nam rzeczywiście rozpoznać wolność za granicami naszego kraju, nie narzucając jej, nie wdając się zbrojnie w obce sprawy; nie zmuszając narodów do przyjęcia nowości, nawet szczęśliwych, ale wstrętnych, albo do których przyjęcia jeszcze nie były gotowe, lecz dopomagając tym co same o sobie pomyślały i wspierając, w innych krajach, rozwój tych zasad politycznych swobód, które mamy szczęście cieszyć się w naszej ojczyźnie. Tym sposobem przyczyniliśmy się w Belgii do ustanowienia systemu rządowego, który między wszystkimi krajami świata, zapewnił największe szczęście i pomyślność tego królestwa; tym sposobem dopomogliśmy Hiszpanom i Portugalczynom do uzyskania konstytucji, opartych na wzorze zasad powszechnych, które sami się rzadzimy i, w znacznej części, przyłożyliśmy się do szczęścia i pomyślności tych ludów. Patrzymy, w tej chwili, na odbywające się zmiany w innej stronie Europy południowej, które, mam nadzieję, zbliżą zaprowadzenie we Włoszech systemu o tyle przyjaznego szczęściu i pomyślności Włochów, o ile największa część rządów, które istniały w tym kraju, czyniła ich nieszczęśliwymi i godnymi politowania. Ale, m. pp., działamy tylko potęgą opinii, zostawiamy Włochom staranie o ich własne sprawy; najwyższym zaś celem naszych nadziei i życzeń, jest aby inne kraje poszły za naszym przykładem i aby ludom

tych ziem, tak hojnie uposażonych od przyrodzenia, wolno było urządzić ich domowe sprawy, w sposób jaki pożyteczny dla najwłaściwszego do zapewnienia swęj pomyślności i dobrego bytu.”

Dnia 26 odbyła się w Windsor, tajna rada pod przewodnictwem królowej. Znajdowali się na niej ks. Albert, lord Campbell, lord John Russel, ks. Somerset, sir G. Cornwall Lewis, p. Villiers i wice-hrabia Castelerosse. Zwołano tę radę dla uchwały nowego odroczenia parlamentu, który powinienby wrócić do swoich prac d. 6 listopada. Dekret królowej odczytany jego zwołanie na czwartek 3 stycznia; ale ponieważ w dekrete nie dołożono: *dla załatwienia nagłych spraw*, nowy odkład, ale już tym razem ostateczny, nastąpi 3 stycznia. Wnosząc, że bez nadzwyczajnych jakich powodów, parlament nie zbierze się przed marcem, lub ostatnimi dniami lutego. Na tejsze radzie wydano obwieszczenie do wyborów szkockich, aby zgromadzili się, dla mianowania, w izbie lordów, następcy po hrabi Leven, bo parowie szkoccy są obieralni tak jak członkowie izby gmin. Mówią, że rząd, natychmiast po otwarciu parlamentu, wnieśli bil znoszący godność lorda namiestnika Irlandji, co uzupełni tam centralizację angielskiego rządu. Deputowani Irlandzcy opierają się temu będa, ale ponieważ są w mniejszości, trudno aby na swoim stanowisku; na liczbę bowiem 658, składających izbę, Irlandja ma tylko 105 deputowanych. W izbie lordów, Irlandja, łącząc w to i 4 biskupów, ma tylko 32 parów, na ogólną liczbę 449.

Królowa dała posłuchanie poezgłalne w Windsor, d. 24 października, posłowi perskiemu Hassan-Ali-Chanowi. Przy tej zrzeczności posel wynurzył uczucia przyjaźni szacha perskiego dla Anglii. Nowy posel Mirza-Dżaffer-Chan, miał zaszczyt złożyć swoje wierzitelne listy.

Depesza nadesłana z Southampton przyniosła wiadomości z d. 15 października. Ks. Wallji bawił jeszcze w New-Yorku, ale zabierał się już do wyjazdu. Książę Newcastle zapowiadał powrót następnego tronu na 30 bieżącego miesiąca.

Doszła do New-Yorku wiadomość, że rewolucja, którą chciał zapalić w Costa-Rica, prezydent Mora, zupełnie upadła. Blanco, na czele wojska rządowego, natarł na oddział prez. Mora, niedaleko Punta-Arenas i przemagającą liczbą zupełnie go rozgromił. Mora i jego generałowie, którym z początku udało się uniknąć, zostali doświadczeni, uwięzieni i bez litości rozstrzelani.

(J. de St. P.)

A U S T R J A.

Wiedeń, 21 października. Z powodu ogłoszenia dyplomu cesarskiego, hr. Rechberg rozstał się następny okólnik do agentów dyplomatycznych, umieszczonych przy dworach związków niemieckich: „W dzisiejszej *Urzędowej Wiedeńskiej Gazecie*, znajdzie wasza dostojność tekst najwyższych postanowień, przez które n. c. j., po dojrzałej rozprawie obrad i przełożonej radzie państwa, raczył rozstrzygnąć najważniejsze pytania urzędów monarchji austriackiej. Jakkolwiek dzieje ojczyzny naszej bogate są w zdarzenia, mało jednak liczą epok, mogących porównać się z epoką obecną, pod względem jej stanowczej ważności. Nigdy nie przychodziło rozwiązać żywotniejszego zadania, w czasie tak zawichrzonym. Dodam, z głębi przekonania, nigdy szlachetniejszą i czystsza wola nie była wywołana do objawu w przedmiotach takiej wagi, od których ludzkość tego rozległego cesarstwa, oczekiwała swego zbawienia i pomyślności. Postanowienia naszego najmościwszego pana są zupełnie dobrowolne. Nie przedsięwzięły jeszcze określić szczegółowie ich znamion. W ich związku, równie jak w pojedynczych szczegółach, odbija się myśl wezwania ludów, złączonych pod koroną cesarską, do uczestnictwa w ogólnych sprawach państwa, tudzież do miejscowych spraw rozmaitych krajów i do ugruntowania tym końcem ustanowień konstytucyjnych, które utrwalając jedność i potęgę monarchji, w duchu obecnych wymagań, odpowiadałyby jednocześnie miejscowemu położeniu rozmaitych części cesarstwa, oraz duchowi ożywającemu ich ludności. Nadto nie mogę, odzwyczajając się w tej chwili do przedstawicieli cesarskich w Niemczech, nie wspomnieć wysokości wagi, jaką cesarz j. m. przywiązuje do dziś ogłoszonych postanowień z miejsca swojego jako członek niemieckiego związku. Kraje austriackie, wchodzące w skład związku niemieckiego, równie przez przypuszczenie ich przedstawicieli do grona rady państwa, jak przez swe prowincjonalne statuta, zajmą od dziś dnia stanowisko, które nie szkodzić w niczem obowiązkom i zadaniom Austrii, jako państwa związku niemieckiego, przeciwnie, przyczynią się, pod wszelkimi względami, do coraz ściślejszego skojarzenia szczerých ogniw między rzeczonymi krajami i wspólną niemiecką ojczyzną, a tćm samćm do utrzymania i utrwalenia węzła narodowego, łączącego wszystkich Niemców. Cesarz j. m. jest zatem głęboko przeświadczony, że jego najjaśniejsi spózwiazkowi niemieccy, od których doznał tyle dowodów osobistych przyjaźni i żywego spózwucia dla wszystkich postanowień jego rządu, powitają z najwyższćm zadowoleniem ważne środki, mocą których j. c. m. położył nowe i trwałe podstawy dyplomatycznemu kształtowi monarchji. Upoważniam w. d. do udzielenia załączonego tu dekretu rządowi, przy którym w. d. jesteś umocowanym.”

Rechberg.

Dnia 30 października. Cesarz, w towarzystwie królowej, następcy tronu saskiego i arcyksiężniczki Ludwika-Wiktora; wyjechał dziś, na kilka dni do Ischl.

Gazeta Pruska otrzymała z Wiednia listy, podług których, cesarz wracając z Warszawy, po przybyciu na stację północnej drogi żelaznej, natychmiast wsiadł do powozu i pojechał do Schönbrunn, nie wstępując nawet do zamku. Był, jak mówią, nadzwyczaj zamyślony i milczący. W krótkich słowach oświadczył czekającym nań władzom, że nie przyjmie żadnych objawów. Na nieszczerść, stan umysłów wewnątrz cesarstwa, nie odpowiada wcale nadziejom, jakie w Wiedniu powzięto z ogłoszenia postanowień

cesarskich. Listy dochodzące ze Styryi i Karyntji oznajmują, że statuta wydane dla tych dwóch krajów sprawiły na ludność złe wrażenie. Niemcom zdaje się, że ich poświęcono dla Węgrów; utrzymują oni, że i słusznie, że kraje niemieckie nie są niższe od magyarskich w oświeceniu politycznym i społecznym, że nawet Węgrzy znajdują się dotąd w pierwotnym prawie nieokreślanu, a stąd wnioski, że kraje niemieckie mają prawo do jednakożego przynajmniej stopnia wolności z węgierskimi. Z drugiej strony, wiadomości z Węgier, również nie są zaspakajające. Magyarrowie, których życzenia tak szczerobliwie spełniono, domagają się o zostawienie sobie prawa głosowania na ilość podatków i liczbę popisu wojskowego. Nie chcą, aby o tych żywotnych przedmiotach, stanowiła rada państwa, której członkowie nie będą zależeli od wolnego wyboru, ale mianowani przez rząd na przedstawienie rad gminowych izb handlowych i posiadaczy wielkiej własności ziemskiej. Zgromadzenie tak złożone, nie daje im, jak twierdzą, dostatecznej rękomy w rozstrzygnięciu tak ważnych przedmiotów, jak podatki i popis wojskowy i chcieliby sami mieć je w ręku.

Gazeta Wiedeńska ogłasza patent cesarski i statut reprezentacji w księstwie Salzburgskim.

Cesarzowa austriacka, od pewnego czasu, poczęła zapadać na zdrowie. Doktor Szekoda radził przedpędzić zimę w klimacie umiarkowanym; wybrano na ten cel wyspę Madery; podróż ma być przedsięwziętą 19 listopada. Cesarzowa uda się do Antwerpii lub Ostendy gdzie, na oczekującą ją tam fregacie angielskiej, odpłynie do Madery; być może że do obrania tej dłuższej drogi skłoniły względy polityczne.

P R U S Y.

Berlin, 30 października. Dziennik urzędowy *Staats-Anzeiger* pisze: „Zważywszy na ogólny rodzaj choroby j. k. m., można powiedzieć, że stan jej, przez kilka ostatnich tygodni, był zadowalniający. Stateczna pogoda, która mu pozwałała, w przeszłym tygodniu, długo przebywać na wolnym powietrzu, wzmocniła znacznie zdrowie najjaśniejszego chorego. Stan ciągle spokojny, częste oznaki uwagi, a nawet radości przy widzeniu otaczających go osób, rzadkość skarg na swą chorobę, na koniec dobry sen i apetyt, są szczęśliwymi zwiastunami polepszenia.”

Dnia 2 listopada. Dwór włożył czteroniedzielną żałobę z powodu zgonu Najjaśniejszej Cesarzowej Rosyjskiej. Dzienniki wyszły wczoraj z żałobną obwódką. Ks. rejent zamknął się w swych pokojach i nikogo nie przyjmuje. Wiele wysokich osób udało się na pogrzeb do Petersburga.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

TURYŃ, środa 34 października wieczorem. Zewsząd nadchodzą tu zapewnienia o utrzymaniu pokoju, w skutek zjazdu Warszawskiego Hr. Cavour nie pojedzie do Neapolu. Dziennik *Harmonia* został zatrzymany z powodu powtórzenia listu, pisanego przez p. de Larochette - Jacquelin do księdza biskupa w Poitiers. Oczekują dziś wieczorem przybycia pana Minghetti, nowego ministra spraw wewnętrznych, do Turynu.

TURYŃ, 1 listopada. Wiadomość że, admirał Persano naprzód rozpoznał, a potem wstrzymał ogień przeciw Gaecie, jest bezzasadna. Tajemna wyprawa generała Turr jest zmyślona.

NEAPOL, 31 października. Król Wiktor Emmanuël posunął się nad rzekę Garigliano. Garibaldi oblega i bombarduje Kapuę.

RZYM, 30 października. Generał Cialdini uderzył wczoraj ze znacznymi siłami na królewskich, chcąc przeprawić się przez Garigliano; ale naprzód został odparty przez artyllerię, a następnie bagnetami. Wielu Piemontczyków zagarnięto jak jeńców. Franciszek II otworzył pożyczkę pięciu milionów dukatów na potrzeby wojenne.

MARSYLJA, 30 października. Listy z Neapolu pisane są z d. 27: Garibaldi połączył się z Wiktorem Emmanuelem. Cajazzo, opuszczone przez wojska królewskie, zajęli Piemontczy. W Kapui pozostała tylko załoga z 1,500 ludzi. Krwawą bitwę stoczono na brzegach Garigliano. Połączone wojska, składające 50,000 ludzi, przygotowują się do stoczenia ostatniej bitwy. Z tćm wszystkimi Wiktor Emmanuël ma zostawić wojsko, sam zaś wejdzie do Neapolu d. 30 b. m. Czynną się świętne przygotowania. Flota francuzka odpłynęła. Lazzaroni znieważyli policję dyktatorską. Minister policji Conforti, został zażranie ty sztyltem: w Apulji miał miejsce gwałtowny wybuch reakcji. Wyprawiono tam wojsko i wzbroniono przyjmować depesze osób prywatnych w zakładzie telegraficznym.

MARSYLJA, 31 października. Nadeszła ta niezawodna wiadomość, że d. 27 eskadryla piemontcka strzelała do wojska królewskiego pod Gaetę. Admirał francuzki posłał fregatę *Descartes*, aby zaprzestano ognia.

Monitor powszechny ogłasza następującą depeszę: obóz pod Sing-Ho d. 24 sierpnia 1860.

Dnia 12 i 14 sierpnia bitwy, w których spędzono wojsko tatarskie ze stanowisk, w skutek czego opanowaliśmy jego warowne obozy; dnia 17 rzuciliśmy ost pod ogniem nieprzyjacielskim na rzecę Pei-Ho. Brygada generała Jamin rozłożyła się bezpiecznie na prawym

brzegu. Dnia 21, po żwawym oporze, wzięliśmy wstępny bojem najważniejszą twierdzę Ta-kow. Zabitych i ranionych 200 francuzów, 250 anglików, z oficerów jeden tylko poległ. W twierdzy znaleziono 1,000 tatarów zabitych, między którymi wodza naczelnego; wszystkie inne warownie poddają się po kolei. Tęgoż wieczora podpisana kapitulacja, w skutek której zajmujemy cały kraj, aż do Tinsin, 600 dział spiszowych wielkiego kalibru i ogromne zapasy. Posłowie udają się do Tinsin.

TURYŃ 3 listopada. Depesza wysłana dnia dzisiejszego z Neapolu donosi, że część dywizji generała Sonnaz, przeszedłszy przez Garigliano, opanowała most żelazny i wzięła 100 jeńców. Majtkom udało się rzucić most na łodziach przy ujściu rzeki. Buduje się inny most wyżej mostu żelaznego. Jutro całe wojsko przejdzie Garigliano; żołnierze królewscy cofnęli się pod Gaetę. W całym pochodzie niepokoje byli wystrzałami floty.

TURYŃ, sobota 3 listopada wieczorem. Dzisiejsza depesza neapolitańska przesyła nam wypadek obliczenia głosów przez najwyższy trybunał sprawiedliwości w stolicy; podług niego, za połączeniem z Piemontem: 1,310,266; przeciw połączeniu: 10,012 głosów. Powszechne i niezrównane uniesienie panuje w Neapolu.

TURYŃ 4 listopada. Piemontczycy pod dowództwem króla Wiktora Emmanuela, otrzymali walne zwycięstwo na drugim brzegu Garigliano. Na wojsko Burbońskie uderzyły z największą natarczywością siły nasze z czoła, i z boku nasza flota; królewscy zostali rozbici, zostawując w naszej mocy swe namioty, wozy, cały przyrząd wojskowy i wielką liczbę jeńców. Generał Sonnaz ściga nieprzyjaciela; zajmuje panującą nad Gaetą miejscowość. Król dnia dzisiejszego odbędzie wjazd do Neapolu.

Liczba jeńców Kapuańskich wynosi 11000.

MARSYLJA 3 listopada. Wiadomości nadeszły tu z Rzymu są z d. 3 października. Po długich pan Kisieliew miał osobne posłuchanie u Ojca św. Generał Lamoriciere wyznosił się od dostojności książęcej ofiarowanej mu przez Ojca św., lecz ma przyjąć godność szlachcica rzymskiego. Anarchja nie ustaje w prowincji Viterbskiej. Bilans skarbu przedstawił wpływ 3,200,000 skudów rzymskich. Mówią, że Wiktor Emmanuël ma zamiar wtenczas dopiero wejść do Neapolu, kiedy Franciszek II opuści już ziemię Włoską. Tymczasem programat wjazdu królewskiego do Neapolu już ogłoszono. Poruszenie reakcji zaszło w Malfeta, gdzie wywieszono białą chorągiew.

TURYŃ 4 listopada. Dziennik *Opinione* ogłasza depeszę z Umbrji, oznajmującą, że w wielu gminach prowincji Viterbskiej obywatele zbiegli się dla głosowania za połączeniem, pomimo zajęcia prowincji przez wojsko francuzkie i obecności żandarmów papieskich. Jednomyślność pojawiła się wszędzie za połączeniem z królestwem Piemontskim.

Dzisiejsza depesza z Peruzy oznajmuje, że głosowanie rozpoczęło się w posród ogromnego napływu ludności. Obywatele udają się do głosowania, mając na kapeluszach kartki z napisem: tak. Miasto jest w najwyższej radości; podobne wiadomości nadchodzą z Ankony. Zapal jest powszechny.

PRZEGLĄD WSZECHSTRONNY.

Posiedzenia akademii nauk w Paryżu. — Aktinometr Lipowica. — Wyprawa w kraj pod biegunowe. Nowe dzieło Quinet'a. Afrykanin, Komedia Edmunda Chojckiego. — Poselstwo Japońskie w Stanach-zjednoczonych.

(Dokończenie ob. N. 83.)

Wspominaliśmy już uprzednio o nowym dramatycznym utworze Edmunda Chojckiego, który tyle rozgłosu i powodzenia miał na scenach paryżskich.

Jednego nie możemy pojąć dla czego p. Chojcki niechciał swego Afrykanina podpisać swćm własnym nazwiskiem, ale przybrał sobie przydomek *Charles Edmond*, przeciżby utwor nie stracił na powodzeniu, gdybyś Polak dobrowolnie nie przeobraził we Francuza — musiałby być zapewne inne względy, które spowodowały autora znanego dzieła: *Czechja i Czechowie*, chować się za pseudonimem, a najprawdopodobniej, iż ponieważ treść komedji, zupełnie z obcego wzięta życia, i nie ma nic wspólnego z nami, to też i po obecnym swój utwor podpisał.

Przedstawiono po raz pierwszy komedję p. Chojckiego na teatrze-francuzkim (Theatre-français), z ogromnćm powodzeniem.

Bohater sztuki i wszystkie położenia, w jakich autor go postawił, zupełnie się wylamują ze zwykłych warunków życiowych i może to głównie przyczyniło się najwięcej do rozdrażnienia zeptutych podniebień estetycznych publiczności paryżkiej.

W Wenecji pięknej, mieszkał młody hrabia Mattei. Opatrzność dała mu wszystko do szczęścia potrzebne; w dwudziestym roku życia miał żonę młodą, piękną i bogatą, miał tytuły i dostatek, spodziewał się zostać wkrótce ojcem, a jednak trawił go jakaś niepojęta tęsknica, ciężły mu zwykłe więzy życia towarzyskiego, w którym każdy krok może być przewidziany i zabezpieczony, paliła go gorączka zrzucenia siebie, jak starą odzież, tych wszystkich warunków życia, jakie nań społeczeństwo przy urodzeniu włożyła.

W starłej Europie często można spotkać typy podobne, najlepszym ich przedstawicielem może być ów sławny Raousset-Boulbon, hrabia, bogacz, pisarz, poeta, dalej bankrut, emigrant do Ameryki, rewolucjonista, dyktator, więzień polityczny, skazany na śmierć.

Do podobnych typów należy hrabia Mattei, i dla tego jednego pięknego poranka, czyniąc zażość żądzy wyłamania się z więzów towarzyskich, zaciąga się do legionów wysłanych do Algieru, licząc na to, że śmierć owa usłużyła a nieublagana rewolucjonistka, co równa bezpo-
wrotnie wszystkie stany, na tytuły nie bacząc, może nań zwrócić uwagę, i wyleczy go raz na za-
wsze z trawiącej go tęsknicy.

Lecz i to się mu nie udaje, bo śmierć ma ta-
koż swoje kaprysy, i nie dziwnego, przecież we-
dle gramatyki żeńskiego jest rodzaju; — otóż
gwoili tym kaprysem, im bardziej hrabia się na-
raża, ten go więcej swawolnica oszczędza.

Ba! bardzo by to było składnie z innym czło-
wiekiem, ale Mattei za wiele miał hartu i silnej
woli, by się dać wodzić za nos nawet śmierci:
„Nie chcesz przyjść sama — a, tēm lepiej, obejdę
się bez ciebie.“ — I rzeczywiście, dał sobie rady,
w sposób następujący.

Traf sprowadza go w szpitalu z pewnym Kai-
dem Hamzą, który jednej pięknej nocy, najsu-
mienniej przenosi się do wieczności; tenże sam
traf naprowadza hrabiego na myśl skorzystania
z sąsiedztwa łóżek i zamienienia z umarłym kózka,
numeru, odzieży, imienia i wszystkich tym po-
dobnych obwarunkowań eksystencji społecznej.
Na drugi dzień przyszli tragarze, wynieśli mnie-
manego hrabiego Mattei, później wykresłono je-
go z listy żyjących, a następnie z kolei rzeczy za-
pomniano o nim, bo prawnie nie mógł już powró-
cić do swego imienia, ani do tego wszystkiego,
czego posiadanie z imieniem było związane.

Dla świata i praw jego został Kaid Hamza —
a hrabia był pochowany, jego żona została wdó-
wą, córka sierotą. Fortel podobny przyniósł
pożądane owoce, nasz bohater potrafił w jednej
chwili wyłamać się z ciężących mu więzów to-
warzystwa, nie go już nie wiąże z przeszłością,
może rozpocząć na nowo swą karierę, wszyst-
ko jest do zdobycia, nie do stracenia.

Otwiera się przed nim życie żołnierza, którego
osobistość zacierą się w tłumie, czeka go szereg
walk i niebezpieczeństw! Rzecz nader ponętna,
dla takiego charakteru, jaki nasz bohater od O-
patrzności czyli prawdopodobnie z łaski autora
komedji dostał w udziale.

Proszę sobie wyobrazić zdziwienie nowego
Kaida, gdy pewnego poranka, otrzymuje list na-
ładowany biletami bankowymi, wzywający Ham-
zę przybyć do Paryża. Zgodzą się łatwo łaskawi
czytelnicy, że podobne zaprosiny, dla człowieka,
co ze swego położenia nie mógł mieć nie
wspólnego ze starą Europą, nie były to odrzuce-
nia, bo trzeba było zaspokoić ciekawość i do-
wiedzieć się jakie powody miał p. Meynadier wy-
wać Kaida, jaki ich wiązał za życia dawnego Ham-
zy stosunek i t. p. i t. p. A w końcu niepodobna
przecież było zostawić u siebie przysługę na
podróż pieniędzy, nie sprawdzwszy na miejscu,
jakie ma prawo ten nieznaną przyjaciela robić
podobne ofiary, zmarłemu Kaidowi.

Stało się — nasz bohater porzucił Afrykę —
i w niedługim przeciągu czasu, już się zainstalo-
wał u nowego swego przyjaciela, który mu spadł
jak śnieg na głowę.

Strzeż się Kaidzie, baron Meynadier, to zdraj-
ca, on cię wplące w kabałę i zawiąże węzeł
gordyjski całej komedji.

Przechodzi kilka dni, a p. Meynadier, wcale
nie wypowiada powodu sprowadzenia do Paryża,
Kaida, bawi go, rozrywa, oznajmia z życiem,
ale nie wiegi, ani słowa o przeszłości.

Nie przeczuwając żadnej zdrady, przyjmuje
polecenie odniesienia jakiegoś pakietu — do
pewnej p. Lancy, kobiety, wedle słów barona,
najmilszej, najzaciejszej, najpiękniejszej i t. p.
i t. p.; proszę sobie wyobrazić zdziwienie bied-
nego Kaida, gdy w tej chwalonej p. Lancy, poznaje
wdowę zmarłego prawnie hr. Mattei, która od
lat 16, weszła w powtórne związki małżeńskie.

Pozycja pełna dramatyczności, z której autor
skorzystał z prawdziwym talentem.

P. Lancy, jako kobieta uczciwa, znalazłszy
się w obec dwóch mężów, którzy równo do niej
mają prawo, widzi swą dolę złamaną i nie znaj-
duje sposobu ratowania się z honorem z tak fał-
szywego położenia.

Będzie przeto bez winy nieszczęśliwą? I dla
czegoż by nie? Nieszczęścia to dar boży, jak
wiele innych! Przecież nie ona jedna cierpieć
będzie niezasażenie.

Rzeczywiście dosyć było trudno wycofać się
z tej pozycji, bez krwi rozlewu, ale Kaid Hamza,
jako ojciec i mąż tkliwy, swoim wpływem zapew-
nia szczęście córki, przyczynając się do uczynie-
nia żadości jej chęciom i skłonnościom serca,
jednym słowem wydając ją za mąż — a sam —
sam pożegnawszy żonę najczuliej, pobłogosławił
wszystką i jej męża, rzucił po raz drugi cywil-
izowaną Europę i wraca do Afryki.

Zachodzi jeszcze pytanie, czy dla uprawnie-
nia szczęścia żony, będzie szukać śmierci?

Zastana spada, zostawiając tę kwestję bez roz-
wiązania.

— W jednym z poprzedzających numerów
Kuryera, korespondent z New-Jorku wspominał
pobieżnie o przyjeździe poselstwa Japońskiego do
Stanów-Zjednoczonych; o ile wiadomo wypadek
podobny poraz pierwszy się zdarza, gdyż wspom-
niane poselstwo japońskie do Rzymu przed dwie-
stu laty, było tylko maskaradową farsą dla po-
ciechy wiecznego grodu, przez Jezuitów ode-
grana.

Obecnie mając pod ręką obszerne listowne
sprawozdanie p. Guzowskiego o pobycie posel-
stwa Japońskiego w Stanach-Zjednoczonych,
czujemy się obowiązani zamieścić je tu w skróce-
niu.

Terazniejsze poselstwo przybyło do Stanów-
Zjednoczonych w celu zamiany ratyfikacji za-
wartego uprzednio traktatu; wszystkie koszty
podróży Stany przyjąć na siebie.

Poselstwo liczące 75 osób wraz ze służbą i ku-
charzami, składa się z trzech posłów nadzw-
yczajnych z honorowym tytułem japońskim No-
kansi (książęta), jeden z nich pełni urząd cenzora
i ma obowiązek kontrolować czynności dwóch
ostatnich; z inspektora czyli naczelnika posel-
stwa, dwóch urzędników pierwszego porządku,
cenzora drugiego porządku, mającego na oku
wszystkich oficerów; z dwóch pierwszych sekre-
tarzy, jednego historjografa, jednego tłumacza
posiadającego język hollenderski i europejskiego
tłumacza; mówiącego po japońsku, angielsku
i hollendersku; nareszcie dwóch lekarzy kom-
pletowało sztab poselstwa.

Rozmowy medyków japońskich z miejscowymi
lekarzami, przekonały, że sztuka medyczna
w Japonii uważana jest jako nauka; i dla tego
by otrzymać prawo leczenia, trzeba pierwsi się
uczyć sposobów leczenia chorób, za pomocą le-
karstw roślinnych, gdyż chemiczne preparaty
prawie zupełnie są nieznanne w Japonii, wytrzy-
mać pewien rodzaj egzaminu z anatomji i chirur-
gji praktycznej. Oble te nauki na wysokim stop-
niu w Japonii, mianowicie ostatnia — wiele się
tam robi skomplikowanych operacji, naprzykład
operacja cesarska, zupełnie inaczej jak w Euro-
pie, a wedle świadectwa Japończyków często bar-
dzo szczęśliwie, bo matka prawie nigdy nie pada
ofiara operacji.

Oprócz wyższych wymienionych osób należało do
poselstwa kilkunastu oficerów, wassali książąt
japońskich. Zaledwie tylko okręt, wiozący posel-
stwo zarzucił poraz pierwszy kotwice, w posiad-
łościach Stanów, zaledwie poselstwo na ląd wysia-
dło, Prezydent rzeczypospolitej, przeznaczył trzech
kapitanów okrętów na mistrzów ceremonji i opie-
kunów poselstwa, wybor takowy zupełnie był
stosowny, gdyż oficerowie marynarki, odzna-
czają się swym wyształceniem.

Przyjmowano posłów wszędzie wspaniale, od-
dając im właściwe w takich razach honory; cho-
ciaż trzeba wyznać, że wszystkie warstwy tego
samowładnego ludu, ciekawością wiedzenia, nie-
raz zbyt już samowolnie swą radość i zadowole-
nie objawiały.

Posłuchanie u prezydenta i przedstawienie
traktatu podpisanego przez cesarza, nastąpiły
wtenczas tylko, gdy obie strony uczyniły żadość
wszystkim wymaganiom ceremonji. W Ameryce
jest warstwa towarzysztwa, wyłamująca się ze
wszystkich urzędowych form i rozporządzeń poli-
cyjnych, podczas wszystkich uroczystości ludo-
wych, na wszystkich zebraniach. Mamy tu na
względzie kobiety bez wyjątku; czy to strojne w
atłasy i bławaty, czy w skromne perkaliki, czy za-
wieszone brylantami czy strojne w brudne gał-
gany, czy bogate, czy biedne, potrafiły zdobyć
pewien stopień niezależności i poważania, z któ-
rego nie raz korzystając, nadużywają aż do zbytku.
Kobiety, t. j. żony, córki, matki urzędników
wszystkich stopni, od senatora przechodząc
wszystkie szczeble hierarchji urzędowej aż do
aplikanta, nieassystowały wprawdzie przy
oficjalnym przyjęciu poselstwa u prezydenta ale
za to załazy schody, okna, przedsionki i inne sale
pałacu prezydenta.

Widok tych różnobarwnych, z rozciekawione-
mi fizionomjami, tłumów, niezmiernie uderzył po-
słów, który jednak zachowali się z zimną impo-
nującą grzecznością, dając przykład, że i w Azji
jest swój właściwy sposób pojmowania przyzwo-
tości, który jednak nie raz europejskiego oka-
wa.

W pałacu prezydenta, przyjmowała gości sio-
strzenica prezydenta, której przedstawiono po-
słów, lecz przykład ten był zarzliwy, bo wnet
potem zaczęło się obłęzienie prezydenta i mini-
strów przez wszystkie obecne właścicielki kry-
nolin, które pragnęły być posłom przedstawione.
Manja przedstawiania się wszystkim, co cze-
kolwiek wyunrzą się nad ogół, właściwą jest Jan-
kesom pici objoja. Lecz próżne były usiłowania
mówić zachowali się dzielnie, odparli napaś-
sych piękności, w imie oficjalnej przyzwoitości
i uwolnili Japończyków od ścisnienia gołych rą-
czek Amerykanek, gdyż jest we zwyczajach ob-
szadanie palców taką ilością pierścionków, że
włożenie rękawiczki byłoby niepodobieństwem.
to też Amerykanki chodzą z pierścionkami, ale
bez rękawiczek.

Poselstwo bawiło w Waszyngtonie 10 dni,
w celu wyjaśnienia niektórych trudności pod-
względem stosunkowej wartości monety japoń-
skiej i amerykańskiej, co pod względem pewnym
może wpłynąć na usunięcie przeszkód w ruchu
handlowym.

Rząd Stanów przeznaczył 25,000 dolarów na
wydatki podejmowania poselstwa, podczas jego
pobytu w Stanach-Zjednoczonych.

Posłowie, podczas swego pobytu w Waszyng-
tonie starali się o ile możliwości poznać wszystkie
gałęzie przemysłu i rolnictwa, zwiedzali po ki-
lkaćroć zakłady hutnicze, fabryki broni, armat,
okrętów, i t. p.

Parę lat temu, pewien kapitan okrętu amery-
kańskiego, ofiarował rządowi japońskiemu kilka
karabinów, na wzór których już na miejscu za-
częto broń robić, z pewnymi odmianami, ułatwia-
jącymi nabijanie, okazy takich ulepszonej kar-
abinów, poselstwo przywiozło ze sobą.

Dowodzi to wielkiej zdolności Japończyków,
do wszystkich prac mechanicznych.

Wiele miast Stanów-Zjednoczonych przez
swoich merów i urzędników municypalnych, przy-
stało zaproszenie poselstwa, przyjmując wszystkie
wydatki podróży na siebie. Posłowie przyjęli
tylko zaproszenia miast leżących na drodze z Wa-
szyngtonu do New-Jorku.

W Baltimore i Filadelfji podejmowano gości
z niesłychanym przepychem — było tam wszystko
konieczne przy takich uroczystościach: mowy,
manewra gwardji narodowej, procesja z po-
chodniami, illuminacje i t. p. i t. p.

Dwie były przyczyny takowej wystawy: 1) cie-
kawość, dla żadości uczynienia której Ameryka-
nin wiele gotów poświęcić. 2) Duch spekul-
acyjny, w celu zaskarżenia sobie stosunków
handlowych z takim państwem jak Japonia, obie-
gujących z dziele korzyści, dla rozmaitych ga-
łęzi przemysłu amerykańskiego.

Poselstwo nie przyjmowało obiadów, ale za to
pracowicie oglądało fabryki i zakłady przemy-
słowe, zdradzając wszędzie pogląd praktyczny
i umiejętność korzystania z tego, co się raz widzia-
ło i poznało.

W New-Jorku, cała ludność zalała ulice, okna
i dachy domów, koło których miało przejeżdżać
poselstwo.

Sześćdziesiąt kilka karet, w których siedzieli
posłowie i urzędnicy municypalni, otaczała straż
honorowa, składająca się z jednego pułku pie-
choty, szwadronu kawalerji i 10,000 milicji.
Rzecz godna uwagi, iż cała ta masa ludu, roz-
maitych narodowości, usposobienia i wykształce-
nia, zachowała się najprzystojniej, policji nie-
było widać, nikt nie robił porządku jak to się
gdzie indziej zdarza, a wszystko szło przystojnie
i porządnie.

Wydatki przyjęcia poselstwa w New-Jorku
wyniosły 100,000 dolarów. Dziesięć do piętna-
stu procentów przeszło do kieszeni panów radców
municypalnych. Szczegółne zjawisko. Narod
sam wybiera urzędników, a w tym roku podo-
bało się mu wybrać przekupniów. Traf, ślepy
traf, widocznie i na wyborach wszystkim kie-
ruje.

We wszystkich miastach, przez które przeje-
żdżał, posłowie zakupywali mnóstwo narzędzi,
i innych wyrobów, na co wydało blisko 80,000
dolarów, przeznaczonych widocznie na utrzyma-
nie poselstwa.

Fabrykanci i mieszkancy ofiarowali poselstwu
próbę swoich wyrobów. Prezydent zaś w imieniu
rządu ofiarował: baterję armat gwintowanych,
mnóstwo broni palnej, instrumenta astronomiczne
i piękniejsze wydania dzieł zoologicznych i orni-
tologicznych.

Rozmaite misje protestanckie, starały się jak-
kolwiek trafić do poselstwa, w celu rozpoczęcia
rozmowy o prozelityzmie, ale wszelkie usiłow-
nia spełzły bezowocnie, wszystkie ofiarowane
sobie bibljje poselstwo odesłało. Był to jedyny
podarunek, którego przyjąć nie chcieli. (x)

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 288):

— Tadeusz Padalica z Ukrainy pisze, iż urodza-
je tegoroczne w tamtych stronach są średnie, zda-
walniające, pomimo sarańczy, która wiele szkód
porobiła. Zasiwy oziminy są piękne. Handel zbo-
żowy zostaje w stagnacji, a przymuszonym do
sprzedaży swych zbiorów, spekulanci, dla braku
pieniędzy, dają co się im podoba i kwita. Każde-
mu przyjdą tu zapewne na myśl Domy zleceń;
p. Padalica tak o tēm mówi: „Może też fatalny zbieg
okoliczności przetrze nam oczy i zawiążeśmy domy
zleceń. Konieczne są one dla podźwignienia interesów
dziś skompromitowanych. Zaczynamy czuć i widzieć,
że ów błogi stan obywatela, który wyhodował na
próżniaków kilka pokoleń, nie dziś, to jutro skończyć
się musi; że głupcem wyjść na świat, przejść z tym
tytułem życie całe, oddać je próżniactwu, bałom i
kartom, niebiedzie już można. Będziem musieli pójść
do głowy po rozum, i będzie to mielada figiel, jeśli
go tam nieznajdziemy.“ Dzięki jednak Bogu rozum
przychodzi do głowy, to się znajdzie. Towarzystwo
rolnicze dla gubernji wyłącznie kijowskiej zostało
Najwyżej zatwierdzone: dnia 24 października mieli
się zjechać obywatele i marszałkowie do Żytomierza
w celu napisania ustawy dla towarzystwa kredytowe-
go ziemskiego; w dobrach rządowych zamierzają się
urządzenia niewielkich ferm na długoletnie dzierż-
awy, co podług autora listu posłuży za przykład i
prywatnym właścicielom; rząd i obywatele zaczęli się
czynnie krzątać w tym roku około zakładania szkół
wiejskich; wieśniak pocyna się starać o bakała-
rza dla dzieci, a młody uczeń się najchętniej. Skoro
wszystko to stanie się normalnem życiem zadaniem,
chodzenie do głowy po rozum pewno nie będzie na-
daremne.

— List XIX z nad brzegów Krowenty oddaje po-
chwyt „Tygodnikowi ilustrowanemu“ i jego redak-
cji, że z swj strony zrobiła wszystko, co w obecnem
położeniu zrobić można, zwłaszcza, że to sam po-
czątek przedsięwzięcia, i doskonalenie się pójść mo-
że szybkim krokiem. Lecz obok tego pan Bartosz
robi zarzut Tygodnikowi oraz Encyklopedji powsze-
chnej, że się wdają w polemikę historyczną, pi-
smom tego rodzaju niewłaściwą. Zarzut ten ściąg-
a się do życiorysu T. Narbutta w Tyg. i artykułu
„Barbara Radziwiłłówna“ w Encykl. W końcu li-
stu wydrukowano trzy ciekawe epistoły Marii-Jó-
zefy królewicowej polskiej; wzmianki tu i ówdzie o
charakterze i sposobie postępowania królewicja Ja-
kóba, nadając interes tym piśmiom, dowodzącym
wielkiego braku wychowania u owocnychich nie-
wiad, nawet zamożnych i świetnych rodzin.

— Gazeta Warszawska i Codzienna wyścigają się
w pochwałach obrazu, przedstawiającego śmierć Bar-
bary Radziwiłłówny, a znajdującego się obecnie na
wystawie krajowej sztuk pięknych. Nowa ta pra-
ca p. Józefa Simmlera ma być prawdziwie zna-
komitą wartości równie pod względem pomysłu,
jak i wykonania. „Przed tēm płótnem — powiada
G. W. — byliśmy świadkami tego, co dotąd uważa-
liśmy za niepodobne: widzieliśmy kobiety płaczące.
Pierwszy to raz przekonaliśmy się, że obraz wzru-
szć może.“

— Na pięćdziesiątym trzecim posiedzeniu wy-
działu nauk historycznych i moralnych Towarzy-
stwa przyjaciół nauk poznańskiego była kwestja
pomnika dla Seb. Klonowicza. Referent komisji
przedstawił, iż pomnik stanowczo zamówionym
będzie; nadto tekst polskich pism poety przygo-
towany krytycznie do druku, życiorys oparty na
samodzielnem badaniu źródełom napisany, a z pism
łacińskich tylko „Victoria Deorum“ w pierwotnym
tekście niedostała się jeszcze dotąd do rąk wy-
dawcy.

— W Warszawie mają wyjść wkrótce dwie roz-
prawy p. Zalewskiego: „O instytucjach kredyto-
wych w kraju naszym,“ i „O domach zleceń rolni-
ków, ich wpływie na rolnictwo, handel, oraz na
rozwiniecie systemu bankowego i kredytowego
w naszym kraju.“ Przedmiot to niezmiernie dla nas
wagi.

— Lhotak, zamieszkały w Warszawie, od roku
pracuje nad słownikiem czesko-polskim i pracę swą
już do litery W doprowadził, a p. Okoński oświadcza
się z gotowości łożenia nakładu na to wiele nam
potrzebne dzieło.

— W Litmierzyczach w Czechach wyszło ważne
i dobrze napisane dzieło dra Ginzta: Historia apo-
stolów słowiańskich Cyrilla i Metodjusza, oraz li-
turgji słowiańskiej, (Geschichte der Slavenapostel
etc.).

Gazeta Codzienna (do 288):

— W liście z Główna p. A. Morzycki podaje
projekt stowarzyszenia wzajemnej pomocy pienię-
żnej, przez utworzenie kapitaliku z dobrowolnych
składek akcyjnych. Celem jego ma być wspiera-
nie się wzajemne rolników ziemian przez poży-
czki, które mogą być tylko udzielane akcjona-
rjuszom i to nie inaczej jak na zastaw, na zboże
i inne przedmioty, na hypotekę zaś bezwarunkowo
się wzbiera. Do towarzystwa nikt nie może nale-
żeć tylko rolnicy ziemianie; żadnych innych stanów
nieprzyjmuje się; akcji nikomu prócz ziemian na-
bywać niewolno i t. d. Z samych wyliczonych tu
ograniczeń, czytelnik łatwo się przekona, jak da-
lece ciasną jest ta myśl cechowa, przypominają-
ca nam szczęśliwe czasy, kiedy szewc obuwia mę-
skiego niemiał prawa nawet dla swj żony zrobić
trzewików!

— W Krzemieńcu od lat 4-eh utrzymuje się bar-
dzo starannie ochrona dla sierot pći żeńskiej pod o-
pieką p. Franciszki Talkowej. W dzień św. Michała
artysta-muzyk R. Braun w przejeździe przez Krze-
mieniec, łącznie z miejscowym fortepianistą p. T.
Tomaszewiczem, dali na korzyść tej ochrony kon-
cert, który zgromadził licznie przychylną pięknej
myśli publiczność.

— Druk „Historji literatury polskiej“ J. Barto-
szewicza został ukończony i dzieło wkrótce się zja-
wi na widok publiczny.

— „Szkice historyczne“ Leopolda Huberta dru-
kują się u Jaworskiego i są już na ukończeniu; dzieło
wyjdzie w 2 tomach.

— P. J. Korzeniowski napisał nowy 5-cioaktowy
dramat z czasów teraźniejszych, p. t. „Beata.“

— U Zupańskiego w Poznaniu wyjdzie wkrótce
Eneida Wirgiljusza przenicowana przez F. Chotom-
skiego.

— Biblioteka śp. Leona hr. Łubińskiego, stoso-
wne do jego przedśmiertnego życzenia ma być
wcieloną do zbiorów Świdzińskiego, przy ordyna-
cji Krasinich.

KORRESPONDENCJA

KURYERA WILEŃSKIEGO.

Kijów.

66 N-er Kuryera Wileńskiego zawiera kores-
pondencję z Ukrainy, autor której poświęcił ra-
czył słów kilka młodzieży uniwersytetu Kijow-
skiego.

Smutne doświadczenie przekonało nas, iż bez-
zasadnym plotkom ani pełne umiarkowania prote-
stacje, ani spokojne rozumowanie tam położy-
nie zdołają; dlatego też nie zwracamy na nie
uwagi, dopóki krązą we właściwej sobie sferze
bajek pokątnych, lecz skoro, osłoniwszy się
powagą literacką, chcą oddziaływać na opinią o-
gółu, sprostanowanie zdania publiczności jest ob-
owiązkiem każdego.

Autor pomienionej korespondencji, mówiąc o
młodzieży uniwersyteckiej, zaczyna od gorącego
życzenia, ażeby młodzież „okres szkolny oddała
reformie obyczajów własnych, zaprowadzając po-
między sobą towarzystwa trzeźwości, oszczęd-
ności etc.“

Powyższe zdanie autora stawiamy w rzędzie
plotek, na które każdy człowiek bezstronny a swia-
domy rzeczy lekceważeniem tylko odpowie. Da-
leko istotniejszego dla nas interesu jest dalszy
ciąg korespondencji, gdzie autor powiada, iż
serce jego bolem się przepełniło, „gdy ktoś umie-
ścił był w gazecie artykuł o młodzieży uniwersy-
teckiej, mówiąc, że tworzy ona partję, przeciw-
ną pokoleniu starszemu etc.“

Zarzut ten wymaga dokładniejszego nieco tłu-
maczenia.

Każdemu już dziś wiadomo, iż społeczeństwo
nasze podzieliło się na dwa obozy, — że się w ni-
m uwydatniły dwa odrębne kierunki.

Pierwszy obóz, słabszy liczebnie, złożony po-
większej części z ludzi młodych, wypowiadając
walkę ogólną stagnacji, powszechnemu rozprze-
żeniu, zamknięciu się w kole interesów prywa-
tnych, niebraterskiemu postępowaniu z ludem, —
słowem, wielu cechom, jakimi się podziśdzieli
społeczność nasza odznacza, — usiłuje wszczepić
w nią nowy, żywotny pierwiastek, położyć świe-
ższe i zdrowsze podwaliny życia publicznego i po-
pełnić społeczeństwo na nową drogę, na której
rozkrzewienie cnót obywatelskich i podniesienie
moralne narodu osiągnąć można.

Drugi obóz, — po większej części chociaż nie
w zupełności, ze starszych złożony, instynktowo
się trzyma *statu-quo*, oburza się na wołanie o je-
dność, o rozwój życia obywatelskiego, o prace
nad podźwignieniem ludu, chrząc wymagania
podobne szaleństwom utopistów, — odznacza się
wreszcie wstrętem do wszelkich reform, — gdyż
te zakłócić mu mogą błogi spokój dotychczasowy,
używanie bez pracy, bez walki, bez poświęceń.

Przedstawicielami pierwszego kierunku są nie
studenci uniwersytetu, jak autor koresponden-
cji z Ukrainy twierdzi, lecz mężowie, pierwsi
w kraju zasługą na polu obywatelskiem, rozumem,
pracą nad dobrem ogólnem wślawieni.

Dwa powyższe skreślone kierunki walczą z so-
bą jak siła ruchu z inercją: od wypadków tej wal-
ki zależy przyszłość społeczności. Ludzie pragnący
życia, postępu, walczą z całem umiarkowaniem,
jakie daje głębokie przeświadczenie o sile i świę-
tości wyznawanych zasad; przeciwnicy ich, nie
mogąc oprzeć swych przekonań na prawach ro-
zumowych, rzucają się zajądła na przedstawicieli
szlachetniejszego ruchu, podkopują im ufność o-
gółu, posadzając o śmieszny radykalizm i chęć
zbudowania własnej popularności na gruzach bu-
dowy społecznej.

Młodzież uniwersytecka, z zapałem i zezna-
wco stanęła pod chorągwiemi, przez pracowników
postępu wywieszonemi; — bez zarzucia, bez
mniemania, że sama stér myśli społecznej po-
chwycić zdoła, — lecz z przeświadczeniem, iż
jēj obowiązkiem jest: rozwijanie pośród siebie za-
sad postępowych, usdolnienie się do dźwignia-
cia cieżarów obywatelskich i nareszcie, powiększanie

